

Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontaohje

Leipomoteollisuus

Versio 14.6.2006

Elintarviketeollisuusliitto

Ohjeen käyttäjälle

Uusi elintarvikelaki edellyttää, että elintarvikealan toimijan on laadittava kirjallinen oma valvontasuunnitelma, jota se noudattaa ja, jonka toteuttamista se kirjaa. Toimijan on tunnettava elintarvikkeeseen ja sen käsittelyyn liittyvät terveysvaarat sekä turvallisuusnäkökohdat. Omavalvontasuunnitelmassa kuvataan mitkä ovat terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät kriittiset kohdat ja miten ne hallitaan. Kriittisten kohtien hallinnassa lainsäädännön lähtökohtana on ns. vaara-analyysi (HACCP) -periaate. Vaara-analyysi sekä hyvät hygieni- ja tuotantotapakäytännöt muodostavat yrityksen omavalvontasuunnitelman. Tarpeen mukaan suunnitelma sisältää myös näytteenottoon ja niiden tutkimiseen liittyviä tietoja.

HACCP -periaatteen soveltaminen omavalvonnassa on monille uutta. HACCP-perusteisen omavalvontasuunnitelman tekemisen helpottamiseksi Elintarviketeollisuusliiton ja Elintarvikeviraston yhteishankkeena laadittiin elintarviketeollisuudelle yleisohje sekä yksityiskohdalliset, esimerkkituotteiden tai malliprosessien tasolle menevät ohjeet kuudelle toimialalle. Toimialat ovat: liha- ja ruokavalmisteteollisuus, meijerit, kalateollisuus, leipomot, makeistehtaat ja kasvis- ja marjateollisuus. Toimialakohtaisten ohjeiden käyttäminen edellyttää ensin myös yleisohjeeseen tutustumista. Yritykset voivat monesti soveltaa toimialaohjeita sellaisenaan omavalvontasuunnitelmansa tekemiseen edellyttäen, että tuote tai tuotantoprosessi on ohjeessa esitellyn mukainen.

Yleisohje ja toimialakohtaiset ohjeet ovat syntyneet alan yritysten ja valvontaviranomais-ten yhteistyönä kukin omana projektinaan. Hankkeiden käytännön vetäjinä olivat *Marjatta Rahkio* ja *Jorma Kärppä* Lihateollisuuden tutkimuskeskuksesta. Maa- ja metsätalousministeriön johtamasta kansallisesta elintarvikkeiden laatustrategiahankkeesta myönnettiin hankkeelle osarahoitus. Toimeksiantajien, Elintarviketeollisuusliiton ja Elintarvikeviraston, puolesta esitän ahkerille ja asiantunteville työryhmille parhaat kiitokset aiheen perusteellisesta ja monipuolisesta käsittelystä ja hyvän koosteen aikaan saamisesta.

Helsingissä 5. huhtikuuta 2006

Seppo Heiskanen

Hankkeen vastuullinen johtaja

Sisältö

1. Omavalvonta	4
1.1 Omavalvonnan tarkoitus	4
1.2 Omavalvonnan tukijärjestelmä	4
1.3 Leipomoteollisuuden omavalvonnan erityisvaatimukset	
2. Vaarojen arviointi	6
2.1 Yleisiä ohjeita	6
2.2 Tuotteet ja tuoteryhmät	6
2.3 Raaka-aineiden vaarat sekä vaarojen merkittävyys ja niiden haitallisuus	7
2.4 Tuotantoympäristö ja osaprosessit	12
3. Vaaran hallinta	14
3.1 Hallintakeinoja	14
3.2 Kriittinen hallintapiste (CCP)	16
3.2.1 Aseta kriittinen raja – Kriittisten rajojen määrittäminen	
3.2.2 Seuraa – Seurantakäytäntöjen laatiminen	
3.2.3 Korjaa – Korjaavien toimenpiteiden määrittäminen	
3.2.4 Varmista seuranta – Todentamiskäytäntöjen laatiminen	
3.2.5 Arvioi – HACCP-järjestelmän arviointi	
3.2.6 Pidä kirjaa ja dokumentoi – Kirjaamiskäytännöt ja HACCP-asiakirjat	
3.3 Hallintapiste ja hyvän tuotantotavan ohjeet	18
3.4 HACCP-pohjaisen omavalvonnan arviointi ja kirjanpito	18
3.4.1 Omavalvonnan arviointi	
3.4.2 Omavalvontanäytteet	
4. Esimerkkiprosessit	20
4.1 Vaalea sekaleipä	20
4.2 Kermakakku	26
4.3 Lihariisipasteija	32
4.4 Karjalanpiirakka	42
5. Hyvän tuotantotavan ohjeita	54
5.1 Suolan lisäämisen ja suolapitoisuuden hallinta	54
5.2 Upporasvapaistossa syntyvien kemiallisten yhdisteiden hallinta	54
5.3 Leipäprosessin hallinta	55
5.4 Kermakakkuprosessin hallinta	56
5.5 Lihariisipasteija/karjalanpiirakkaprosessin hallinta	57
Liitteet	
LIITE 1 Tuotteiden jaottelu	58
LIITE 2 Tuotekuvausmalli	58
LIITE 3A Leipomon pohjapiirros – esimerkki	59
LIITE 5A Yhteenveto kriittisestä hallintapisteestä	60
LIITE 5B Yhteenveto hallintapisteestä	61
LIITE 5C HACCP-pohjaisen omavalvontajärjestelmän arviointilomake	62
LIITE 5D Leipomon omavalvonnan arviointilomake	64
LIITE 6 Leipomon näytteenottosuunnitelmalomake	67

1 Omavalvonta

1.1 Omavalvonnan tarkoitus

Omavalvonnan tarkoitus on löytää toiminnan kriittiset kohdat ja varmistaa elintarvikkeiden oikea käsittely. Kun epäkohtiin puututaan ajoissa, elintarvikkeeksi kelpaamattomien elintarvikkeiden määrä vähenee.

Tämän leipomoteollisuuden omavalvontaohjeen käytön edellytys on Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjaisen omavalvontaohjeen – Yleisosa sisällön tunteminen.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

Elintarvikelainsäädäntö edellyttää, että omavalvonnasta laaditaan kirjallinen omavalvontasuunnitelma. Suunnitelma sisältää vähintään hygieenisen toiminnan tukijärjestelmän ja HACCP-periaatteisiin pohjautuvan riskinhallintajärjestelmän. Myös henkilökunnan koulutuksesta on huolehdittava. Tukijärjestelmään kuuluvat mm. puhdistus-, huolto- ja tuhoeläintorjuntaohjelma. HACCP-käsite tulee sanoista Hazard Analysis Critical Control Points = vaarojen arviointi ja kriittiset hallintapisteet. Järjestelmässä vaarat arvioidaan ja merkittävillä vaaroille valitaan keino niiden toteutumisriskien hallintaan.

HACCP:stä on olemassa Elintarvikeviraston ohje Elintarvikeviraston ohje 1568/32/05 – HACCP-järjestelmä, periaatteet ja soveltaminen.

<http://www.mmm.fi/el/laki/i/i28.pdf>

1.2 Omavalvonnan tukijärjestelmä

Omavalvonnan tukijärjestelmästä saa tarkempaa tietoa Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjaisesta omavalvontaohjeesta - Yleisosa, luku 1.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

1.3 Leipomoteollisuuden omavalvonnan erityisvaatimukset

Leipomon omavalvonnan sisällöstä ei ole lainsäädännössä erillisiä vaatimuksia. Leipomoiden keskeisiä omavalvonnan osia on lueteltu seuraavassa leipomon omavalvonnan sisällysluetteloesimerkissä. Kaikkia näitä osia tulee tarkastella riskienhallinnan kannalta eli kartoittaa vaarat ja etsiä hallintakeino

■ **Arvioi vaarat: Tunnista riskit ja arvioi riskin suuruus**

Esimerkki leipomon omavalvonnan sisällysluettelosta:

1. Raaka-aineiden vastaanotto

- 1.1 Lämpötilojen tarkastus
- 1.2 Päiväysmerkintöjen tarkastus
- 1.3 Aistinvarainen tarkastus
- 1.4 Muuntogeenisten raaka-aineiden tunnistaminen, asiakirjojen tarkastus

2. Varastointi

- 2.1 Lämpötilojen tarkastus
  - kylmävarastot
  - pakastevarastot ja pakastimet
- 2.2 Hyvä varastointihygienia sekä kylmä- että kuivavarastoissa
  - ristikontaminaation estäminen varastoinnissa ja tuotannossa

Ristikontaminaatio tarkoittaa sitä, että raan raaka-aineen bakteerit tai likaantuneen pinnan bakteerit siirtyvät puhtaaseen tuotteeseen. Esimerkiksi raasta kalasta voi siirtyä listeria-bakteereita leikkuuveitseen, ja jos samaa veistä käytetään leivän leikkaamiseen, listeria siirtyy leipään.

  - FiFo-periaatteen toteuttaminen

(FiFo eli First in, First out tarkoittaa, että raaka-aineita käytetään niiden saapumisjärjestyksessä; vanhemmat raaka-aineet käytetään ensin ja varastoon ei unohdeta vanhoja raaka-aineita "lojumaan" ja pilaantumaan)

3. Valmistus

- 3.1 Reseptien ylläpito
- 3.2 Raaka-aineiden käyttöönottotarkastus
- 3.3 Yliherkkyyttä aiheuttavien ainesosien hallinta
  - ristikontaminaation estäminen
- 3.4 Suolapitoisuuden valvonta
- 3.5 Kypsennyksen hallinta (helposti pilaantuvat tuotteet)
- 3.6 Paiston aikana syntyvien vieraiden aineiden hallinta
  - uunin puhtaus
- 3.7 Uppopaistorasvan laadun hallinta vaihtamalla rasva riittävän usein
- 3.8 Jäähdytyksen seuranta (helposti pilaantuvat tuotteet)
  - puolivalmisteet
  - valmiit tuotteet
- 3.9 Jäähdytyksen ja pakastamisen seuranta
- 3.10 Säilyvyysaikojen määrittäminen
- 3.11 Talousveden tutkiminen, jos vesilähde on oma kaivo tai vastaava

4. Pakkaaminen ja pakkausmerkinnät

- 4.1 Reseptien ja pakkausmerkintöjen vastaavuus
- 4.2 Sisällön määrän valvonta
- 4.3 Pakkausmateriaalien elintarvikekelpoisuuden hallinta

5. Puhtaanapito ja kunnossapito

- 5.1 Siivous
- 5.2 Astioiden ja välineiden pesu
- 5.3 Tuhoeläintorjunta
- 5.4 Jätehuolto
- 5.5 Rakenteiden kunnossapito

6. Työntekijöiden terveydentilan seuranta

7. Kuljetusten valvonta

8. Tiedottamis- ja takaisinvetosuunnitelma

9. Näytteiden ottaminen ja valitusten käsittely

- osana omavalvonnan toimivuuden arviointia

10. Valitusten käsittely

11. Toiminta poikkeamatilanteessa

12. Koulutus ja osaamisen arviointi

13. Omavalvontasuunnitelman ylläpito

14. Asiakirjojen säilytys

Koulutus

Elintarvikelaki: elintarvikealan toimijan on laadittava kirjallinen suunnitelma koulutusohjelmasta henkilökunnan opastamiseksi hygieeniseen työskentelyyn ja omavalvontaan.

Suunnitelman on sisällettävä ohjelma uuden ja työhön uudelleen palaavan henkilökunnan perehdyttämisestä työhönsä, erityisesti omavalvontajärjestelmään ja hygieeniseen toimintaan. Suunnitelmassa on otettava huomioon, että myös laitoksessa asioivat kunnossapito-, kuljetus-, siivous- ja muut vastaavat työntekijät saavat tarvittavat tiedot hygieenisestä toiminnasta.

2. Vaarojen arviointi

2.1 Yleisiä ohjeita

HACCP -järjestelmän mukaiset vaarat arvioidaan käymällä läpi tuotteiden valmistusprosesseissa erityiset riskikohdat ja luomalla niille riskinhallintamenetelmät. Jos leipomomonalvontasuunnitelma on ajan tasalla ja käytännössä jo hyvin toimiva, sen päivitystarve todennäköisesti koskee lähinnä tuotteiden valmistusosioita (raaka-aineet ja tuotantoympäristö työntekijöineen). Ennen HACCP-järjestelmän rakentamista kannattaa varmistua siitä, että omavalvonnan tukijärjestelmään liittyvät asiat, kuten esim. elintarvikehuoneiston rakenteet, kunnossapito- ja puhdistusohjelmat, ovat kunnossa.

Kun tukijärjestelmä on kunnossa ja toimii, etsitään tuotannon erityisiä riskikohtia ja niille riskinhallintamenetelmiä eli voidaan soveltaa HACCP-järjestelmää:

Luettelo tuotteet tai tuoteryhmät (Luku 2.2)

Luettelo raaka-aineet ja arvioi niihin liittyvät vaarat (Luku 2.4, taulukko 1)

Arvio valmistusprosessiin liittyvät vaarat (Luku 4)

- Tee vuokaaviot tai kuvaa prosessit muulla tavoin
- Tunnista riskiä aiheuttavat tekijät
- Arvioi riskin suuruus

Valitse kriittiset hallintapisteet (Luku 3.2)

- Seuraa, varmista seuranta, dokumentoi

Valitse hallintapisteet (Luku 3.3)

Tee tarvittavat hyvän tuotantotavan ohjeet (Luku 3.3 ja luku 5)

Vaaran arvioinnin tulee kattaa koko toiminta eli raaka-aineet, tuotantovaiheet, tuotantoympäristö, työntekijä ja tuotteet. Luvussa 4 on tästä neljä tuotekohtaista esimerkkiä. Vaaranarviointia voi tehdä myös tuoteryhmäkohtaisesti.

Vaaranarvioinnista ja vaaroista on löydettävissä tietoa Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjaisesta omavalvontaohjeesta – Yleisohje.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

2.2 Tuotteet ja tuoteryhmät

Jos vaaranarviointia tehdään tuoteryhmittäin, tuoteryhmittelyn perustana on oltava vaaranhallinnan näkökulma: Esimerkiksi liitteessä 1 tuotteet on jaoteltu säilyvyyden mukaan.

Tuoteryhmittely voi olla myös raaka-ainelähtöinen, linjakohtainen tai käyttäjälähtöinen silloin, kun tuote on tarkoitettu erityisryhmälle (lapset, vanhukset).

Tärkeät tuotteen ominaisuudet ovat raaka-aineet ja säilytystiedot eli onko tuote helposti pilaantuva ja vaatiiko se kylmäsäilytystä. Mikäli näitä tietoja ei ole yrityksessäsi jo koottu esimerkiksi kauppaketjuille luovutettavaan materiaaliin (Sinfos-tuotetietopankki). Malli tuotekuvauksesta löytyy liitteestä 2. Tuotekuvaus on tehty Elintarvikeviraston ohjeen 1568/32/05 mukaiselle lomakkeelle. Tuotekuvauksen tiedot voivat olla myös muulla tavoin kuvattuna.

Vientituotteiden kohdalla voi olla tutkimusvelvoitteita, koostumus- tai merkintävaatimuksia tai muita viennin lisäehtoja, joita tavallisessa omavalvontasuunnitelmassa ei ole otettu huomioon.

■ **Tee tuoteryhmäkohtaiset tuotekuvaukset, jos tietoja ei ole muualla.**

2.3 Raaka-aineiden vaarat sekä vaarojen merkittävyys ja niiden haitallisuus

■ Jatka vaaranarviointia arvioimalla vaarojen esiintymisen *todennäköisyyttä* ja haitallisuutta oman yrityksesi raaka-aineissa.

Viljaperäiset ja muut tavallisimmat raaka-aineet

Leipomossa yleisiä viljaraaka-aineisiin liittyviä vaaroja ovat mikrobit ja homeet, torjunta-ainejäämät ja vierasesi-
neet sekä tuhohyönteiset.

Raaka-aineiden vaarojen paras hallintakeino on yleensä tuttu ja turvallinen toimittaja, toimittajalle asetettu spe-
sifikaatio raaka-aineen laadusta ja vastaanottotarkastus. Taulukossa 1 on esimerkki raaka-aineiden vaarojen arvi-
oinnista, jota voit soveltaa oman yrityksesi toimintaa vastaavaksi.

■ **Tunne raaka-aineesi ja tavarantoimittajasi**

■ Taulukko 1: Raaka-aineiden vaarat

Vaaran todennäköisyys on arvioitu siten, että todennäköinen on saanut pisteitä 10, mahdollinen 5 ja epätodennäköinen 1. Erittäin vakavasti haitallinen vaara on saanut 10 pistettä, vakavasti tai kroonisesti haitallinen 5 ja lievästi haitallinen 1. Haitallisuusarviointi perustuu yleiseen käsitykseen. Vakavuuden ja todennäköisyyden arvon tulo on vaaran merkittävyys; 1*1 on merkityksetön, 1*5 on vähäinen, 5*5 ja 1*10 kohtalainen, 5*10 merkittävä ja 10*10 sietämätön.

	Lievästi haitallinen 1	Vakavasti haitallinen 5	Erittäin vakavasti haitallinen 10
Todennäköinen 10	Kohtalainen 10*1	Merkittävä 10*5	Sietämätön 10*10
Mahdollinen 5	Vähäinen 5*1	Kohtalainen 5*5	Merkittävä 5*10
Epätodennäköinen 1	Merkityksetön 1*1	Vähäinen 1*5	Kohtalainen 1*10

Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet
JAUHOT, ML. LEIVÄNPARANTEET			
Mikrobiologinen vaara • B. cereus • homeet • Salmonella	Merkityksetön (1*1)	Oikein varastoiduissa jauhoissa mikrobit eivät lisäänty	Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset, analyysitodistukset myllyltä, prosessissa on aina kuumennus
Kemiallinen vaara • torjunta-aineet • raskasmetallit • hometoksiinit	Merkityksetön (1*1)	Raaka-ainetoimittaja antaa takuun raaka-aineen määräysten mukaisuudesta	Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset, mahdolliset analyysitodistukset myllyltä
Fysikaalinen vaara • vierasesineet (lasi, metalli) • tuholaiset	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1)	Kuluttajapalautteessa esiintynyt lasi- ja metallireklamaatioita Myllyltä tulevissa raaka-aineissa ei ole havaittu tuohyönteisiä	Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset
VESI			
Mikrobiologinen vaara • saattaa sisältää patogeeneja	Merkityksetön (1*1)	Veden saastumisia ja epidemioita vuosittain Suomessa, oman veden laadussa ei ole todettu poikkeamia	Varmistettava, että vesi täyttää talousvedelle asetetut vaatimukset
Kemiallinen vaara • maaperästä ja vanhoista putkistoista voi tulla raskasmetalleja ja kemiallisia jäämiä	Merkityksetön (1*1)		• kunnan vesilaitoksen valvonta • oman kaivon vedestä näytteet
Fysikaalinen vaara • ei ongelmia			
ROUHEET, LITISTEET JA HIUTALEET (VILJA) SEKÄ RIISI			
Mikrobiologinen vaara • B. cereus • homeet • Salmonella	Merkityksetön (1*1)	Oikein varastoiduissa raaka-aineissa mikrobit eivät lisäänty	Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset, analyysitodistukset myllyltä
Kemiallinen vaara • torjunta-aineet • raskasmetallit • hometoksiinit	Merkityksetön (1*1)	Raaka-ainetoimittaja antaa takuun raaka-aineen määräysten mukaisuudesta	Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset, mahdolliset analyysitodistukset myllyltä
Fysikaalinen vaara • vierasesineet (lasi, metalli) • kivet • tuholaiset	Vähäinen (1*5) Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1)	Kuluttajapalautteessa esiintynyt lasi- ja metallireklamaatioita Kuluttajapalautteessa esiintynyt kivireklamaatioita Myllyltä tulevissa raaka-aineissa on havaittu joskus tuohyönteisiä	Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset Myllyn tuotespesifikaatiot, laatusopimukset

Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet
SIEMENET			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • hiiva • home	Vähäinen (1*5)	Siemenet tuontitavaraa ja voivat olla peräisin useista eri lähteistä	Toimittajan tuotespesifikaatio, analyysitodistukset
Kemiallinen vaara • torjunta-aineet • raskasmetallit • hometoksiinit	Merkityksetön (1*1)	Tehdyissä raaka-aineanalyyseissä ei ole havaittu poikkeamia	Toimittajan tuotespesifikaatio, analyysitodistukset
Fysikaalinen vaara • vierasesineet • kivet	Kohtalainen (5*5)	Kuluttajapalautteissa on esiintynyt kivi- ja vierasesinereklamaatioita	Raaka-aineen tuotespesifikaatio
VEHNÄ-GLUTEENI			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • home	Merkityksetön (1*1)		Toimittajan tuotespesifikaatio
Kemiallinen vaara • torjunta-aineet • raskasmetallit • aflatoksiinit	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Toimittajan tuotespesifikaatio, analyysitodistukset
Fysikaalinen vaara • vierasesineet	Merkityksetön (1*1)		Raaka-aineen tuotespesifikaatio
MUUT KUIVAT RAAKA-AINEET ML. KUIVAHIIVA			
Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Mikrobikasvu suolassa olematonta	Toimittajan tuotespesifikaatio
Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei todettu kemiallisia poikkeamia	Toimittajan tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • vierasesineet	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Raaka-aineen tuotespesifikaatio
LIETE/PURISTEHIIVA			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • koliformiset bakteerit • bakt. kokonaismäärä	Kohtalainen (5*5)	Hiivan kylmäketjun pettäessä mahdollisuus mikrobikasvuun	Tuotespesifikaatio, kylmäkuljetus
Kemiallinen vaara • pesuainejäämät kontissa	Merkityksetön (1*1)	Ei havaittuja pesuainejäämiä	Tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • metallit • kovettuneet partikkelit	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Tuotespesifikaatio
RASVAT (KIINTEÄT JA NESTEMÄISET)			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Tuotespesifikaatio
Kemiallinen vaara • laktoosi • maitoproteiini • soijaproteiini	Vähäinen (1*5)	Raaka-ainetoimittaja tai -tilaaja ei ole ottanut huomioon oikeaa tuotelaatua	Tuotespesifikaatio Vastaanottotarkastus Pakkausmerkinnät
Fysikaalinen vaara • vierasesineet	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Tuotespesifikaatio
SOIJAÖLJY			
Mikrobiologinen vaara • ei ongelma			Täysin jalostettu soijaöljy tilapäisesti vapautettu merkintävelvoitteesta
Kemiallinen vaara • allergeeni ei ongelma			

Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet
MAUSTEET JA YRTIT			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • itiölliset: B. cereus (EVIn tutkimus 95% löytyy) • C. perfringens (klostridit) (EVIn tutkimus 90% löytyy)	Kohtalainen (5*5)	Patogeenisten bakteerien esiintyminen vaihtelee mausteen ominaisuuksien mukaan (pH ja vesiaktiivisuus, käsittelyaste ja alkuperä).	Tuotespesifikaatio käyttötarkoituksen mukaan; jos mauste tuotteeeseen, jota ei kuumenneta, tiukemmat mikrobiologiset normit
Kemiallinen vaara • väriaineet	Merkityksetön (1*1)	Käytössä ei ole ollut ns. Sudan-väriaineita	Tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • vierasesineet	Kohtalainen (5*5)		Tuotespesifikaatio
NESTEMÄISET PARANTEET			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • koliformiset bakteerit • bakt. kokonaismäärä	Kohtalainen (5*5)	Kylmäketjun pettäessä mahdollisuus mikrobikasvuun	Tuotespesifikaatio, kylmäkuljetus
Kemiallinen vaara • pesuainejäämät kontissa	Merkityksetön (1*1)	Ei havaittuja pesuainejäämiä	Tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • metallit • kovettuneet partikkelit	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Tuotespesifikaatio
HILLOT JA MARMELOIDIT SEKÄ SIIRAPIT			
Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Mikrobikasvu olematonta	Toimittajan tuotespesifikaatio
Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei todettu kemiallisia poikkeamia	Toimittajan tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • vierasesineet	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Raaka-aineen tuotespesifikaatio
JÄÄHILE			
Mikrobiologinen vaara • koliformiset bakteerit	Kohtalainen (5*5)	Mikrobikasvu olematonta	Puhdistus ohjeen mukaan, säännöllinen näytteenotto
Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei todettu kemiallisia poikkeamia	Toimittajan tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Raaka-aineen tuotespesifikaatio
KANANMUNA			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella	Merkityksetön (1*1)	Puhdas ehjä kananmuna Kansallinen salmonellaohjelma	Vastaanottotarkastuksen mukaan käytetään ehjiä muna Raaka-aineen tuotespesifikaatio Raaka-aineen tuotespesifikaatio
Kemiallinen vaara • ei todettu			
Fysikaalinen vaara • ei todettu			
MUNAMASSA			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • mesofiiliset aerobit • aerobiset bakteerit • enterobakteerit • S. aureus	Vähäinen (1*5)	Kansallinen salmonellaohjelma, pastörinti osana valmistusprosessia	Kylmäketjun hallinta, todistus salmonellavapaudesta, valmistajan omavalvontaohjelma
Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei todettu kemiallisia poikkeamia	Toimittajan tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Raaka-aineessa ei ole esiintynyt poikkeamia	Raaka-aineen tuotespesifikaatio

Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet
NESTEMÄISET MAITOVAALMISTEET			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • B. cereus • Listeria	Vähäinen (1*5)	Pastörointi osana valmistusprosessia (pastörointi tuhoaa patogeeneja, mutta ei itiöllisiä)	Valmistajan omavalvontaohjelma, kylmäketjun hallinta
Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)		Toimittajan tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)		Raaka-aineen tuotespesifikaatio
TUOREJUUSTOT			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • B. cereus • Listeria • E. coli • S. aureus	Vähäinen (1*5)	Pastörointi osana valmistusprosessia	Valmistajan omavalvontaohjelma, kylmäketjun hallinta
Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)		Toimittajan tuotespesifikaatio
Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)		Raaka-aineen tuotespesifikaatio
KUIVATUT HEDELMÄT			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • homeet	Vähäinen (1*5)	Homeet sinänsä eivät ole terveysvaara	Toimittajan omavalvonta varmistaa puhtauden
Kemiallinen vaara • okratoksiini • torjunta-ainejäämät • sulfiittijäämät	Merkityksetön (1*1)	Lainsäädännössä määritelty raja-arvot, laimenee lopputuotteessa merkityksettömäksi	Toimittaja vastaa raaka-aineen lainsäädännön- ja spesifikaation mukaisuudesta
Fysikaalinen vaara • vierasesineet • tuhohyönteiset	Kohtalainen (5*5)	Rusinaspesifikaatiossa raja-arvot	Toimittajan valinta ja tuotteen spesifikaation mukaisuus Vastaanottotarkastus ja "elävän" erän hylkäys
LIHA JA LIHAVALMISTEET			
Kts. Yleisohje, liite 5			
PÄHKINÄT JA MANTELIT			
Mikrobiologinen vaara • Salmonella • homeet	Vähäinen (1*5)	Esiintyy mahdollisesti. Homeet voivat indikoida toksiinien esiintymistä	Toimittaja antaa takuun raaka-aineen lainsäädännön ja spesifikaation mukaisuudesta.
Kemiallinen vaara • homeetoksiini (aflatoksiini) • allergeenit • torjunta-ainejäämät	Kohtalainen (5*5) paitsi torjunta-ainejäämät Vähäinen (1*5)	Lainsäädännössä on määritelty raja-arvot. Tullin näytteistä löydetty. Allergeenikontaminaatoriski • torjunta-aineet: saanti mitätöntä	Toimittajan omavalvonta varmistaa puhtauden. Homemääritys suositeltavaa. Ostetaan paahdettuna tai paahdetaan ennen käyttöä. Toimittaja antaa takuun raaka-aineen lainsäädännön- ja spesifikaation mukaisuudesta. Toimittajan omavalvonta varmistaa puhtauden. Tuontivalvonta Pakkausmerkinnät Hyvät tuotantotavat
Fysikaalinen vaara • vierasesineet • tuhohyönteiset	Vähäinen (1*5)		Vastaanottotarkastus ja elävän "erän" hylkäys silloin, jos elintarvikkeessa on eläviä, elintarviketta vioittavia ja siinä lisääntyvä hyönteisiä tai punkkeja.

Arvio vaarojen todennäköisyydestä raaka-aineissa voi myös perustua leipomon teettämiin/tekemiin raaka-ainetestauksiin. Saadaksesi luotettavaa tietoa joudut analysoimaan suuren määrän näytteitä, pitkällä aikavälillä.

Kypsennetyin raaka-aineen mikrobiologiset vaarat ovat hieman erilaiset kuin raakana. Periaatteessa kypsennys tuhoaa alkuperäiset mikrobit, mutta raaka-aine on sen jälkeen ollut altis jälkikontaminaatiolle eli työntekijästä (stafylokokit) ja työympäristöstä (listeria) peräisin oleville vaaroille.

Lisäksi hidas jäähditys voi mahdollistaa kuumennuksen kestäneiden bakteeri-itiöiden kasvun.

Muut raaka-aineet

Taulukon 1 raaka-ainevaarataulukon lisäksi on otettava huomioon, että leipomotuotteiden raaka-aineina voidaan käyttää muitakin elintarvikkeita, Muihin raaka-aineisiin liittyvää tietoa löydät Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjaisesta omavalvontaohjeesta – Yleisosa, liite 5.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

Myös raaka-aineen jalostusaste voi vaikuttaa vaaran todennäköisyyteen. Jos happamuutta ja vesiaktiivisuutta on muutettu eli raaka-aine on saatu happamaksi tai kuivemmaksi siinä määrin, että mikrobien kasvu estyy, raaka-aine säilyy kauemmin. Kemiallisiin vaaroihin jalostusasteella ei yleensä ole merkittävää vaaraa vähentävää vaikutusta.

■ **Jatka vaaranarviointia edelleen pohtimalla liittykö valmistamiesi tuotteiden raaka-aineisiin jotain muita vaaroja.**

Mieti erityisesti seuraavia ryhmiä:

1. **Lisäaineet:** Eräille lisäaineille on annettu lainsäädännössä raja-arvot. Päätökset perustuvat EU-säännöksiin. Kts. Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjaisesta omavalvontaohjeesta – Yleisosa, liite 4.
http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf
2. **Proteiinilisät** kuten soija: Onko soija ilmoitettu pakkausmerkinnöissä?
3. **Mausteet:** Lisäätkö mausteita jo kuumennettuun valmisteeseen? Oletko tiedostanut mausteissa olevat patogeeniset bakteerit ja vierasesineet? Merkintä säteilytettyjen mausteiden käytöstä tulee tehdä pakkausmerkintöihin.

2.4 Tuotantoympäristö ja osaprosessit

Tuotantoympäristöön liittyvät vaarat liittyvät tuotantotiloihin, rakenteisiin, laitteisiin tai prosesseihin.

Tuotantoympäristöön liittyviä vaaroja on lueteltu taulukossa 2 ja niitä ovat esimerkiksi

- allergeenit
- vierasesineet
- pakkausmateriaalista peräisin olevat kemialliset vaarat
- vierasesineet
- laitteiden likaantumisen aiheutuva mikrobiologinen vaara.

■ **Taulukko 2:**
Leipomotuotteiden tuotantoympäristöön liittyvien vaarojen todennäköisyys

Vaaran aste	Vaaran luonne	Vaara	Huomioon otettavaa
Todennäköinen	Mikrobiologinen	Listeria monocytogenes	Laitteista
	Kemiallinen		
	Fysikaalinen		
Mahdollinen	Mikrobiologinen	Homeet	
		Bacillus spp Clostridium perfringens (klostridit)	Itiöt tulevat raaka-aineiden mukana ja aktivoituvat jäädytyksen aikana, jos jäädytys on pitkä
	Kemiallinen	Allergeenit Upporasvakeitossa syntyvät kemialliset yhdisteet Kuumennuksessa syntyvät kemialliset yhdisteet Virheellinen suolan lisäys Virheellinen kemikaalin käyttömäärä	
	Fysikaalinen	Vierasesine Pakkausmateriaalista johtuva vaara	
Epätodennäköinen	Mikrobiologinen	Salmonella spp Staphylococcus aureus Noro-virus	Haittaeläimet, työntekijät Työntekijät
	Kemiallinen	Ympäristökemikaalit Pakkausmateriaalista johtuva kemiallinen vaara (kemiallinen yhdiste siirtyy elintarvikkeeseen) Torjunta-ainejäämät Raskasmetallit Homemyrkyt Pesuainejäämät	Lainsäädännön vaatimusten noudattaminen takaa alhaisen tason
	Fysikaalinen	Vierasesine	

Liitteessä 3A on pohjapiirros leipomosta. Tuotantoympäristön vaarojen havaitseminen ei edellytä pohjapiirustuksen tekemistä, vaan vaarat ovat tunnistettavissa ja havaittavissa tuotantoympäristöstä suoraankin.

Luvussa 4 on tuotantoympäristöön liittyviä vaaroja tarkasteltu neljän esimerkin avulla (sekaleipä, mansikkakermakakku, lihapasteija ja karjalanpiirakka) ja esitetty vaaroille hallintakeinoja.

Tuotantoympäristöön ja raaka-aineisiin liittyvät vaarat voivat tulla merkittäviksi joissain tietyissä osaprosesseissa. Tämän takia osaprosessien tunnistaminen on turvallisuuden kannalta tärkeää.

Esimerkkejä:

- Kaikissa raaka-aineissa äärimmäisen pieninä määrinä esiintyvien mikrobien lukumäärä alkaa lisääntyä lämpötilan noustessa, varastolämpötilojen seuranta on siksi erittäin tärkeää.
- Osa ruokamyrkytystä aiheuttavista mikrobeista, kuten Bacillus cereus kestää hyvin epäedullisia ympäristötekijöitä, kuten korkeaa lämpötilaa, kuivuutta ja ravinnon puutetta.
- Jauhemaisissa tuotteissa äärimmäisen pieninä määrinä esiintyvät patogeeniset bakteerit (esim. Salmonella) alkavat lisääntyä siinä vaiheessa, kun jauhemaiseen raaka-aineeseen lisätään vettä tai muutetaan happamuutta.
- Kuumennuksen jälkeisen jäädytyksen aikana itiölliset mikrobit (esim. Bacillus spp.) voivat ryhtyä lisääntymään, sillä niiden itiöt eivät tuhoudu tavallisessa (noin 70 °C) kuumennuksessa.

Vaara	Hallintakeinoja	Mahdollisia hallintapisteitä	Mahdollisia kriittisiä hallintapisteitä (CCP)
KEMIALLINEN			
Ympäristökemikaalit	Tuotespesifikaatio eli vaatimus raaka-aineen tuottajalle/valmistajalle		
Torjunta-ainejäämät	Tuotespesifikaatio eli vaatimus raaka-aineen tuottajalle/valmistajalle		
Raskasmetallit	Tuotespesifikaatio eli vaatimus raaka-aineen tuottajalle/valmistajalle		
Radioaktiiviset yhdisteet	Tuotespesifikaatio eli vaatimus raaka-aineen tuottajalle/valmistajalle Huomioitava vaara vain erityistilanteissa		
Homemyrkyt	Tuotespesifikaatio eli vaatimus raaka-aineen tuottajalle/valmistajalle Ei käytetä raaka-aineita, joissa näkyvää hometta		
Pesuainejäämät	Puhdistusohjelma ja sen noudattaminen		
Allergeenit	Allergeenien hallintaohjelma eli hyvä tuotantotapa*		
Paistossa syntyvät kemialliset yhdisteet	Lämpötilan hallinta, uunin ja vuokien ym. puhtaus		
Upporasvakeitossa syntyvät kemialliset yhdisteet	Rasvan lämpötila Rasvan vaihto		
Pakkausmateriaalista johtuva kemiallinen vaara	Tuotespesifikaatio eli vaaditaan elintarviketodistus ja tiedot siitä, minkä tyyppiseen pakkaamiseen materiaali on soveltuvaa		

FYSIKAALINEN			
Vierasesine	Materiaalien suojaaminen vierasesineiltä sekä tuotannossa että varastoinnissa Silmämääräinen tarkastus Metallinpaljastin Yleinen huolellisuus Pukeutumisohje (ei koruja, ei taskuja vyötärön yläpuolella) Lasinhallintaohjelma Lasin ja puun välttäminen tuotantotiloissa	Metallinpaljastin Vierasesinedetektorit Läpivalaisu	Metallinpaljastin Vierasesinedetektorit Läpivalaisu
Vierasesine pakkausmateriaalista	Ohjeistus pakkausmateriaalin tarkastamisesta		
Hyönteiset, jauhokoiset yms.	Vastaanottotarkastus Haittaeläintorjunta Puhtaanapito-ohjelma		

MUU			
Pakkausmerkintöjen ja reseptin vastaamattomuus	Merkintöjen paikkansapitävyyden tarkastaminen Hyvät tuotantotavat		
Suolan väärä määrä	Suolan käytön hallinta		
Prosessiveden laatu	Varmistetaan käytettävän veden/jään laadusta		
Päiväymerkintävirheet	Päiväysten tarkastaminen	Päiväysten tarkastaminen	

* Allergeenien hallintaohjelma, Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontaohje – Yleisosa.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

3.2 Kriittinen hallintapiste (CCP)

Kriittinen hallintapiste (CCP) on elintarvikeketjun mikä tahansa kohta, missä valvonnan puute voi aiheuttaa vaaran elintarvikkeen turvallisuudelle. Kriittistä hallintapistettä voidaan aina valvoa, siinä on jotain konkreettista mitattavaa ja seurattavaa, kuten kuumennuslämpötila tai jäähdytyslämpötila ja -aika. Kriittistä hallintapistettä valvomalla elintarvikkeen turvallisuutta uhkaava vaara estetään, eliminoidaan tai vähennetään hyväksyttävälle tasolle.

Luvussa 4 on selvitetty leipomotuotteiden päälinjoista (ruokaleipä, konditoriatuotteet ja viljaainekset) valituille esimerkeille (sekaleipä, mansikkakermakakku, lihapasteija ja karjalapiirakka) valmistusprosessien eri vaiheiden kriittiset hallintapistet HACCP-periaatteiden mukaisesti.

Kriittisen hallintapisteen kriteerit täyttäviä vaiheita on esimerkeissä metallinpaljastimen käyttö. Yleensä kuumennus on kriittinen hallintapiste, mutta kahvi- ja ruokaleipien kohdalla kuumennuslämpötilojen seurannalla ei ole merkitystä sillä, jos bakteereita tuhoavaa lämpötilaa ei saavutettaisi, tuote ei näyttäisi valmiilta eli riittävän kuumennuksen voi luotettavasti todeta silmävaraisesti.

■ **Tee omien tuoteryhmiesi kriittiseen hallintapisteeseen työohje, jossa on asetettu kriittiset rajat, seurantatavat seurantatiheys ja korjaavat toimenpiteet. Tämä työohje voi olla osa muuta työpisteeseen liittyvää ohjeistusta. Esimerkkilomakkeita on Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjaisen omavalvontaohjeen – Yleisosan liitteessä 7.**

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

■ **Ohjeista myös seurannan varmistamistavat eli todentaminen ja kirjanpitoavat. Yhteenveto kriittisen hallintapisteen tiedoista on esimerkkilomakkeessa 5A.**

3.2.1 Aseta kriittinen raja – Kriittisten rajojen määrittäminen

Kriittisessä hallintapisteessä seurataan jotain mitattavaa asiaa. Kun kuumennus on kriittinen hallintapiste, mitattava asia on tuotteen lämpötila välittömästi kuumennuksen jälkeen. Kuumennus tuhoaa bakteerit ja mittauksella halutaan tietää, että myös tuotteen sisässä saavutettiin lämpötila, jossa bakteerit tuhoutuvat.

Turvallisuuden kannalta tarvittava lämpötila riippuu mikrobien määrästä ja ominaisuuksista. Tätä lämpötilaa sanotaan turvallisuusrajaksi. Tuotteen kuumenemisnopeus riippuu myös prosessista ja laitteista sekä tuotteen koosta sekä koostumuksesta. Jos kuumennuslämpötilamittaustuloksissa on paljon hajontaa, on hajonta otettava huomioon kriittistä rajaa asetettaessa. Kriittinen raja on silloin asetettava tiukemmaksi (eli kypsennysraja korkeammaksi) kuin mitä turvallisuusraja edellyttää.

Kuumentamisen lisäksi metallinpaljastimen tai muun vierasesinedetektorin käyttö täyttää kriittisen hallintapisteen kriteerit eli työvaiheessa on mitattavaa ja korjaaviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä.

Metallinpaljastimen käyttöön oton edellytys on, että metallivierasesineet on tunnistettu vaaroiksi, joita on torjuttava systemaattisesti. Läheskään kaikessa tuotannossa näin ei ole, eikä niissä tarvita metallinpaljastimia.

Jos metallinpaljastin on kriittinen hallintapiste, kriittinen raja on sellaisen koettimen läpimitta, jonka paljastin havaitsee.

■ **Aseta kriittinen raja, joka erottaa hyväksyttävän ei-hyväksyttävästä ja turvallisen sellaisesta, jota ei voi varmasti pitää turvallisena.**

3.2.2 Seuraa – Seuratakäytäntöjen laatiminen

Seuranta on mittaamista, josta syntyy dokumentti. Jos kuumennus on kriittinen hallintapiste, niin kirjataan tuotteen lämpötila kuumennuksen jälkeen. Jos mittaaminen on automatisoitu, mittaukseen on liiyyttävä hälytysjärjestelmä tai automaattista mittausta seurataan ja automatiikan tekemän mittaamisen lisäksi seurannasta on vastuussa joku työntekijöistä.

■ **Määritä kriittisen hallintapisteen seurantatapa ja -tiheys sekä seurantavastuu.**

3.2.3 Korjaa – Korjaavien toimenpiteiden määrittäminen

Korjaavia toimenpiteitä tarvitaan, kun prosessi (kuumentaminen) ei ole ollut hallinnassa ja kriittisiä rajoja ei saavuteta.

Korjaavat toimenpiteet ovat yleensä uudelleen prosessointi tai osaprosessointi (esimerkiksi kuumentaminen). Jos sitä ei voida tehdä, on harkittava tuotteen käyttötarkoituksen muutosta tai myyntiajan muutosta tai tuotteen hävittämistä. Tuotteeseen kohdistuvalla korjaavalla toimenpiteellä on kyettävä hallitsemaan ne vaarat, jotka aiheutuvat prosessin epäonnistumisesta. Periaatteessa korjaavat toimenpiteet tulisi suunnitella etukäteen, mutta niin ei voida aina tehdä. Työohjeessa on kuitenkin mainittava kuka tekee päätöksen korjaavista toimenpiteistä. Toimenpiteistä päättävällä henkilöllä tulee olla riittävä pätevyys arvioimaan toimenpiteiden vaikutusta vaaroihin.

■ Pysäytä prosessi tai korjaa sitä.

Määritä erä tai erät, jotka on valmistettu sinä aikana, kun prosessin onnistumisesta ei ole varmuutta. Käytännössä tämä merkitsee niitä tuotteita, jotka on valmistettu edellisen mittauksen jälkeen. Kun erä ja tuotteet on määritetty, eristä ne tarvittaessa odottamaan toimenpidepäätöstä. Huolehdi eristämisen aikaisesta suojaamisesta ja tarvittaessa myös lämpötiloista.

■ Selvitä poikkeaman syy .

Miksi prosessi ei toiminut suunnitellusti?

■ Kirjaa korjaavat toimenpiteet.

Huolehdi, että myös automaattisen mittaamisen yhteydessä ilmi tullut poikkeama ja siihen liittyvät korjaavat toimenpiteet kirjataan.

■ Varmista.

Varmista, että prosessi on korjausten jälkeen hallinnassa ja estä tilanteen uusiutuminen ehkäisevillä toimenpiteillä.

Jos metallinpaljastin on valittu kriittiseksi hallintapisteeksi ja koettimen läpiajossa havaitaan, että metallinpaljastin ei ole toiminut siten kuten on haluttu, metallinpaljastin säädetään uudestaan. Kaikki ne tuotteet, jotka on ajettu edellisen koettimen jälkeen, ajetaan uudestaan paljastimen läpi.

3.2.4 Varmista seuranta – Todentamiskäytäntöjen laatiminen

Todentaminen on seurannan ja seurantakirjanpidon tarkastamista. Todentamisesta pitää myös syntyä dokumentti.

Varmista, että

- seurantaa on tehty
- se on tehty oikealla tavalla
- korjaaviin toimenpiteisiin on ryhdytty.

Todentamiskäytäntöjä sovelletaan yrityksen koon ja työntekijämäärän mukaan. Omaa työtä ei itse tarvitse todentaa. Säännöllisen todentamisen voi muutaman työntekijän yrityksessä korvata omavalvonnan arvioinnin yhteydessä tarkastamalla poikkeamien ja korjaavien toimenpiteiden lisäksi myös seurantakirjanpidon.

3.2.5 Arvioi – HACCP:n arviointi

Omavalvonnan arviointi tehdään vuosittain (kts. Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontaohje – Yleisosa, kohta 3.4).

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

3.2.6 Pidä kirjaa ja dokumentoi – Kirjaamiskäytännöt ja HACCP-asiakirjat

Tärkeintä HACCP-dokumentaatiota ovat vaaranarvioinnin lisäksi seurannasta, todentamisesta ja korjaavista toimenpiteistä syntyvät kirjalliset dokumentit. Myös muista HACCP-vaiheista tulee olla yrityksen omia ”todistettavia” toimenpiteitä eli kirjallisia dokumentteja. Tällaisia vaiheita ovat kriittisen hallintapisteen vlainta, kriittisten rajojen asettaminen ja arviointi.

■ Tee luettelo HACCP-asiakirjoista ja päivitä se vähintään vuosittain

Kts. myös Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontaohje - Yleisosa, luku 3.2.6.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

3.3 Hallintapiste ja hyvän tuotantotavan ohjeet

Vaarojen hallitsemiseksi ei aina ole mahdollista löytää varsinaista HACCP-järjestelmän mukaista kriittistä hallintapistettä, jossa olisi jotain konkreettista mitattavaa ja jossa voitaisiin ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin (kts. Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontaohje - Yleisosa, luku 3.2). Tällöin vaaranhallinta tehdään parhaalla mahdollisella tavalla noudattaen hyviä tuotantotapoja ja/tai valitsemalla prosessista paras riskinhallintakohta eli hallintapiste.

Luvussa 4 on lueteltu esimerkkiprosessien (sekaleipä, mansikkakermakakku, lihapasteija ja karjalanpiirakka) tärkeät hallintapisteet ja ne on koottu luvuissa 5.3 – 5.5 hyvän tuotantotavan ohjeiksi.

Kriittisessä pisteessä eli kriittisessä hallintapisteessä ja hallintapisteessä tulee olla työskentelyohje.

Yritys voi seurata yksityiskohtaisesti joitakin tärkeitä hallintapisteitä. Esimerkiksi omavalvonnalla pidetään kirjaa vastaanotosta. Esimerkkilomakkeita on Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjaisessa omavalvontaohjeessa – Yleisohjeessa, liitteessä 7. Seuranta voi tehdä myös automatiikalla tai vihkoon.

Liitteeseen 5B on kerätty hallintapisteen tiedot.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

3.4 HACCP-pohjaisen omavalvonnan arviointi ja kirjanpito

3.4.1 Omavalvonnan arviointi

Omavalvonnan arviointi tehdään vuosittain (kts. Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontaohje – Yleisosa, kohta 3.4). Arvioinnissa voidaan käyttää lomaketta 5C tai arviointi voidaan todeta myös esim. vuosittain pidettävässä omavalvonnan arviointikokouksessa. Arviointi merkitään kokousmuistioon.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

Arvioinnin perusteella omavalvontaa voidaan muuttaa, lisätä tai vähentää. Tällöin on tärkeää, että muutokset tehdään samanaikaisesti kaikkiin omavalvontatiedostoihin tai -kansioihin ja, että valvovan viranomaisen kanssa on sovittu menettelystä ja laajuudesta, jolla omavalvonnan muutokset saatetaan viranomaiselle tiedoksi.

Kirjanpito säilytetään vähintään kaksi vuotta.

3.4.2 Omavalvontanäytteet

Näytteenottosuunnitelma on kooste yrityksen omavalvonnan toimivuuden arvioinnissa käytettävistä näytteistä ja laadunvalvontanäytteistä. Näytteenottosuunnitelmassa on osia omavalvonnan tukijärjestelmistä (esim. veden tutkiminen ja puhtausnäytteet, mikrobiologiset kriteerit jne.). Näytteenottosuunnitelmassa otetaan huomioon vaarojen hallinnasta aiheutuva näytteenotto (HACCP), joka voi kohdistua raaka-aineisiin, työympäristöön tai tuotteisiin. Näytteenottosuunnitelmaan kuuluu myös tieto laboratoriosta, joka tekee suunnitelman mukaiset tutkimukset. Viranomaisen tekemien tutkimusten tuloksia voi myös hyödyntää omavalvonnan arvioinnissa.

Näytteenotossa on otettava huomioon lakisääteiset vaatimukset (kts. myös luku 1.3), mutta muuten näytteenottoa voidaan kohdentaa vaaranarvioinnin tulosten perusteella. Näytteenottosuunnitelmaa tulee muuttaa sen mukaan miten muista lähteistä kertyy tietoa raaka-aineista, tuotteista ja vaaroista.

Liitteessä 6 on esimerkkilomake näytteenottosuunnitelman tekemistä varten.

EU:n mikrobiologissa kriteereissä ei varsinaisesti ole leipomoja koskevia näytteenottovelvollisuuksia. Jos leipomo kuitenkin valmistaa pakattuja tuotteita, joiden myyntiaika ylittää 5 vuorokautta ja, joissa listerian kasvu olisi mahdollista, tulisi näiden tuotteiden myyntiajan määrittelyssä ottaa huomioon myös listeria ja tutkia tuotteiden listeriatilanne, mikäli listeria on noussut esille HACCP:n ja riskinarvioinnin kautta.

Käytettäviin raaka-aineisiin kuten lihaan ja kalaan liittyvistä mahdollisista vaaroista saa tietoa Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjaisen omavalvontasuunnitelman – Yleisosa, liitteestä 5.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

Matalan vesiaktiivisuuden tuotteista, kuten leivästä, kekseistä sekä happamista tuotteista (tuotteet, joiden pH < 4,4 tai vesiaktiivisuus < 0,92, ja tuotteet, joiden pH < 5,0 ja vesiaktiivisuus < 0,94) sekä lopullisessa pakauksessaan kuumennetuista tuotteista listerian tutkiminen ja huomioon ottaminen myyntiaikaa määritettäessä ei ole tarpeellista.

Tämän yksityiskohtaisemmin säädellyn tutkimisen lisäksi omavalvonnan varmistamiseksi ja tuoteturvallisuuden arvioimiseksi voidaan tehdä myös muita analyyseja. Erityisen tärkeää leipomotuotteista on seurata *B. cereus*-ta sekä hiiva- ja homepitoisuutta.

Pinnoilta ja laitteista tutkitaan *B. cereus*, kokonaisbakteerit sekä hiivat ja homeet. Näytteenottotiheys vaihtelee neljännesvuosittain tehtävistä tutkimuksista joka toinen viikko tehtäviin tutkimuksiin tuotantomääristä riippuen. Mikäli vesinäytteitä otetaan, vedestä tutkitaan koliformit ja *E. coli*.

Näytteenottotiheys vaihtelee tuoteryhmittäin ja linjoittain neljännesvuosittain otettavista näytteistä useammin tehtäviin tutkimuksiin.

Näytteenottosuunnitelman tekemisessä voi myös hyödyntää

- Elintarvikeviraston ja EELAn ohjetta
<http://www.mmm.fi/el/laki/i/i23.html>
- Elintarvikeviraston opasta Elintarvikkeiden mikrobiologiset tutkimukset 4/2002
<http://www.evira.fi>
- EU-asetusta mikrobiologisista kriteereistä (2073/2005)
<http://www.evira.fi/yrittajalle/>

SÄILYVYYSAIKA

Myyntiaika asetetaan tuotteittain säilyvyystutkimuksen, aistinvaraisen arvioinnin ja patogeeneriskinarvioinnin perusteella. Tuotetta säilytetään viimeiseen käyttöajankohtaan asti myyntilämpötilassa ja arvioidaan tuotteen aistinvarainen laatu (myös homeiden ilmaantuminen). Tuotetyypistä riippuen määritetään esimerkiksi kokonaisbakteerit, *B. cereus*, enterobakteerit sekä homeet ja hiivat viimeisenä käyttöajankohtana. Kaikki tuotteet käydään läpi kerran kolmen vuoden aikana tai tuoteryhmät vuoden aikana. Säilytys tehdään 8°C:ssa tai siinä lämpötilassa, jossa tuote lainsäädännön mukaan säilytetään vähittäismyynnissä.

LINKKI?

LAADUNVALVONTA

Näytteitä otetaan myös prosessin onnistumisen seuraamiseksi. Nämä näytteet ovat osa laadunvalvontaa, mutta niiden tuloksia voidaan käyttää myös tuoteturvallisuuden arvioimiseksi. Näitä näytteitä ei tarvitse tutkia hyväksytyssä laboratorioissa.

4. Esimerkkiprosessit: vaaran arviointi ja vaaran hallinta

Luvussa 4 on tehty ruokaleipien ja konditoriatuotteiden ja viljaeinsteinen tuoteryhmistä otetuille esimerkkituotteille (vaalea sekaleipä, kermakakku, lihariisipasteija ja karjalanpiirakka) HACCP-analyysi. On selvitetty mikrobiologiset, kemialliset ja fysikaaliset vaarat, arvioitu vaarojen vakavuutta sekä esiintymisen todennäköisyyttä (vaaran merkittävyyttä) kussakin tuotteen valmistusvaiheessa kuljetus mukaan lukien. Samalla on myös selvitetty vaarojen hallittavuutta ja sitä onko vaihe tai kohta kriittinen hallintapiste (CCP) tai hallintapiste. Kunkin liitteen loppuun on koottu yhteenveto kriittisistä hallintapisteistä ja hallintapisteistä.

Vaaran todennäköisyys on arvioitu siten, että todennäköinen on saanut pisteitä 10, mahdollinen 5 ja epätodennäköinen 1. Erittäin vakavasti haitallinen vaara on tässä esimerkkiarvioinnissa saanut 10 pistettä, vakavasti tai kroonisesti haitallinen 5 ja lievästi haitallinen 1. Haitallisuusarviointi perustuu yleiseen käsitykseen. Vakavuuden ja todennäköisyyden arvon tulo on vaaran merkittävyys; 1*1 on merkityksetön, 1*5 on vähäinen. 5*5 ja 1*10 kohtalainen, 5*10 merkittävä ja 10*10 sietämätön.

4.1 Vaalea sekaleipä • Yhteenveto vaarojen arvioinnista

Tuotantovaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallintapiste?*
MATERIAALIEN VASTAANOTTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen -päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (5*5)	Laadultaan poikkeavia raaka-aineita esiintynyt satunnaisesti.	Vastaanottotarkastus (ohjeistettu), sopimus raaka-ainetoimittajan kanssa Hallitaan tukijärjestelmän avulla	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä havaittu vastaanoton yhteydessä (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Vastaanottotarkastus Hallitaan tukijärjestelmän avulla	
MATERIAALIEN VARASTOINTI					
Kuiva-varasto	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu	Merkityksetön (1*1)	Kuivamateriaaleissa ei esiinny mikrobikasvu	Varastokierto FiFo	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski • allergeenisten raaka-aineiden kontaminointi	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä ja tuohyönteisiä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys, tuhoeläinTORjunta, vajaan pakkaukset suljetaan huolellisesti, jauhosilojen säännöllinen puhdistus	
Kylmiö	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen -päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Merkittävä (5*10)	Kylmiöissä voi esiintyä laiterikkoja ja varastokierrossa on havaittu poikkeamia	Varastokierto FiFo Kylmätilojen lämpötilaseuranta Lämpötilan seuranta oltava todennettavissa Säännöllinen ennakkohuolto Raaka-aineen käyttöönottotarkastus	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Vierasesineitä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	

* Kriittisen hallintapisteen kriteerit: Vaara poistuu tai vähenee hyväksyttävälle tasolle. Hallintakeinon on oltava mitattavissa, jotta seuranta voidaan tehdä.

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
Pakkas- varasto	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (1*10)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta Säännöllinen ennakkohoolto Raaka-aineen käyttöönottotarkastus	Ei, hallinta- piste Lämpö- tilan seuranta oltava toden- nettavissa
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Vierasesineitä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	

NESTEMÄISTEN RAAKA-AINEKONTTIEEN KYLMÄSÄILYTYS

Hiiva ja nestemäiset paranteet	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun kat- keaminen, parasta ennen -päiväyksen umpeutumisen tai kontaminaatio siirtoputkissa aiheut- taa mikrobikasvun raaka-aineessa	Merkittävä (5*10)	Laiterikko, varastokierron pettäminen tai huolimaton pesu mahdollisia	Varastokierto FiFo Kylmiön lämpötilaseuranta Siirtoputkien pesu ohjeistuksen mukaisesti Säännöllinen ennakkohoolto	Ei, hallinta- piste Lämpö- tilan seuranta oltava toden- nettavissa
	Kemiallinen vaara • pesuainejäämä	Kohtalainen (5*5)	Pesuainetta ei huuhdeltu pois huolellisesti pesun jälkeen	Siirtoputkien pesu ohjeistuksen mukaisesti	
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	

RAAKA-AINEIDEN PUNNITUS JA ANNOSTELU

	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu raaka-aineessa	Kohtalainen (5*5)	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä. Vanhentuneen raaka-aineen käyttö	Raaka-aineita punnituspai- kalle vain tarvittava määrä Raaka-aineen päiväyksen tarkastus ja aistinvarainen arviointi Yleinen siisteys ja järjestys	Mahdoli- sesti CCP
	Kemiallinen vaara • väärä annostelu → allergeenikontami- naatio	Vähäinen (1*5)		Huolellisuus pakkausten avaamisen yhteydessä Allergeenisten raaka-ainei- den huolellinen käsittely Reseptin mukainen punni- tus, vaakojen säännöllinen testaus	
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski mm. pakkausmate- riaalista tai väärästä annostelusta	Kohtalainen (5*5)	Tuoterekламаatioissa esiin- tynyt pakkausmateriaaleista peräisin olevia vierasesineitä Tuotteissa poikkeamia raaka- ainekoostumuksen osalta	Huolellisuus pakkausten avaamisen yhteydessä Allergeenisten raaka-ainei- den huolellinen käsittely Reseptin mukainen punni- tus, vaakojen säännöllinen testaus <i>Jos vierasesineriskiä hallitaan seulojen tai magneettien avulla, nämä ovat kriittisiä pisteitä!</i>	

TAIKINANTEKO

	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteis- sa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen Laitteiden ennakkohoolto	

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
YLÖSLYÖNTI JA RIPOTTELU					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Kemiallinen vaara • väärästä annostelusta tai tuotantoympäristöstä johtuva allergeeniriski	Kohtalainen (5*5)	Laitoksessa käsitellään samalla linjalla allergisoivia raaka-aineita	Allergeenisten raaka-aineiden huolellinen käsittely – kontaminoitunut tuote poistetaan Yleinen siisteys Pakkausmerkinnät, jos riskikartoitus osoittaa ne tarpeellisiksi	Ei, hallintapiste
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski	Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	
NOSTATUS /KUVION LEIKKAUS					
	Mikrobiologinen vaara • homekontaminaatio	Vähäinen (5*1)	Nostatuskaapin yläosaan saattaa muodostua homekasvustoa	Siivous- ja kunnossapito-ohjeiden noudattaminen	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski	Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	
PAISTO					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt	Oikea paisto tappaa kaikki turvallisuuden kannalta merkittävät patogeenit	
	Kemiallinen vaara • tuotteen suolapitoisuus nousee yli tavoitearvon	Vähäinen (5*1)	Tuoteanalyyseissa esiintynyt liian korkeita suolapitoisuuksia	Paisto-ohjeiden noudattaminen Säännölliset suolapitoisuusanalyysit	
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
JÄÄHDYTYS					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio ilmasta, kuljettimista, rakenteista	Vähäinen (5*1)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt tuotteiden homehtumista	Siivousohjeiden noudattaminen (Ilmanlaadun mikrobiologinen seuranta)	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski	Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Siivousohjeiden noudattaminen	
VIERASESINEEN PALJASTIN (jos on)					
Metallin- ilmaisin, röntgen- laite	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)			
	Fysikaalinen vaara • vierasesine jää havaitsematta	Kohtalainen (5*5)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Paljastimen toiminnan valvonta	Mahdollisesti CCP

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
VIIPALOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio ilmasta tai sahan teristä Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski	Kohtalainen (5*5)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt tuotteiden homehtumista viipaleiden välissä	Siivousohjeiden noudattaminen, sahan terien desinfiointi	Ei, hallintapiste
		Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
		Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työskentelytavat, siivousohjeiden noudattaminen	
PAKKAAMINEN					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio ilmasta tai käsistä Kemiallinen vaara • kontaminaatio pakkausmateriaalista • väärät pakkausmerkinnät -> allergeeniriski Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski • väärä pakkaus tai päiväysmerkintä	Kohtalainen (5*5)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt tuotteiden homehtumista	Siivousohjeiden ja käsihygienian noudattaminen	
		Vähäinen (1*5)	Väärä pakkaus mahdollinen	Pakkausmateriaalit elintarvikekelpoisia Huolelliset työskentelytavat ja pakkausohjeiden noudattaminen	
		Kohtalainen (5*5)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä tai väärää parasta ennen -päiväyksiä	Huolelliset työskentelytavat, siivous- ja pakkausohjeiden noudattaminen	
LAATIKOINTI					
Irtoleipä	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio ilmasta tai käsistä Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Irtotuotteet ovat päivän-tuotteita	Siivousohjeiden ja käsihygienian noudattaminen Leipälaatikoiden pesu	
		Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt	Laatikat vain elintarvikekäyttöön tarkoitettuja	
		Merkityksetön (1*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työskentelytavat, siivousohjeiden noudattaminen Leipälaatikoiden pesu	
LÄHETYS					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio ilmasta tai käsistä Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Irtotuotteet ovat päivän-tuotteita	Siivousohjeiden ja käsihygienian noudattaminen	
		Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
		Merkityksetön (1*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työskentelytavat, siivousohjeiden noudattaminen	
KULJETUS					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu Kemiallinen vaara • kontaminaatoriski Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt	Autot hyväksytyt elintarvikekuljetuksiin	
		Vähäinen (1*5)	Teoreettinen	Autoissa ei saa kuljettaa tavaraa, joka voi pilata tuotteen	
		Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Autojen puhtauden säännöllinen tarkastus	

YHTEENVETO VAALEAN SEKALEIVÄN KRIITTISISTÄ PISTEISTÄ

KRIITTISET HALLINTAPISTEET, CCP

	Työohje	Seuranta	Todentaminen	Arviointi
Metallinpaljastin				

Kts. malli, liite 5A

HALLINTAPISTEET

	Työohje	Tarkastaminen	Arviointi
Vastaanotto	Seurataan jokaisen saapuvan erän laatua	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve
Kylmäsäilytys	Varastointiaika ja lämpötila. Lämpötilan säännöllinen kirjaaminen ohjeistettu (esim. kerran viikossa)	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve
Pakkasäilytys	Varastointiaika ja lämpötila Lämpötilan säännöllinen kirjaaminen ohjeistettu ottaen huomioon pakasteasetuksen vaatimukset	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve
Ylöslyönti ja ripottelu	Allergeenien välttäminen (puhdistus- yms. ohjeet)	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta allergeenien hallintaohjelma Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve
Viipalointi	Laitteen puhtaus aistinvaraisesti joka päivä	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve

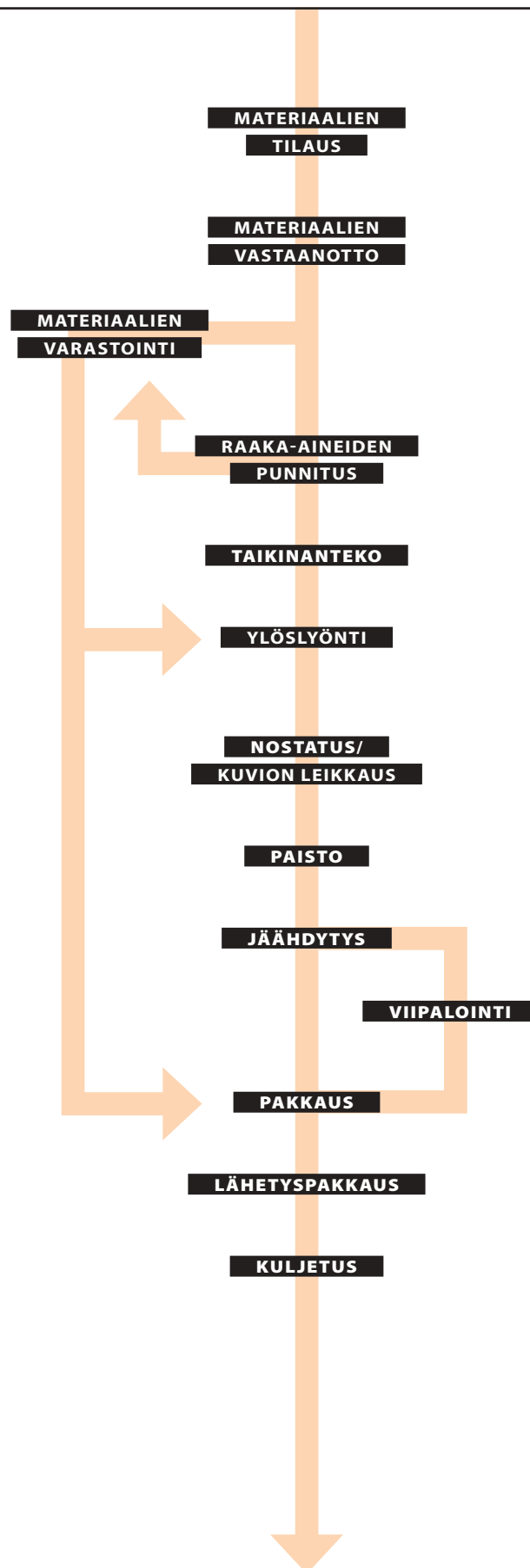
Kts. malleja Yleisohjeen liitteessä 7.

http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

*Toiminnan tarkastus hallintapisteissä tehdään päivittäin – viikoittain riippuen tuotantomääristä; vähintään kerran vuodessa. Tarkastus tehdään siten, että siitä jää myös kirjallinen dokumentti.

■ Leipälinjan prosessikaavio

4.2 Kermakakku • Yhteenveto vaarojen arvioinnista

Vaaran todennäköisyys on arvioitu siten, että todennäköinen on saanut pisteitä 10, mahdollinen 5 ja epätodennäköinen 1. Erittäin vakavasti haitallinen vaara on tässä esimerkkiarvioinnissa saanut 10 pistettä, vakavasti tai kroonisesti haitallinen 5 ja lievästi haitallinen 1. Haitallisuusarviointi perustuu yleiseen käsitykseen. Vakavuuden ja todennäköisyyden arvon tulo on vaaran merkittävyys; 1*1 on merkityksetön, 1*5 on vähäinen. 5*5 ja 1*10 kohtalainen, 5*10 merkittävä ja 10*10 sietämätön.

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätyksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?*
MATERIAALIEN VASTAANOTTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen -päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (5*5)	Laadultaan poikkeavia raaka-aineita esiintynyt satunnaisesti	Vastaanottotarkastus (ohjeistettu), sopimus raaka-ainetoimittajan kanssa	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä havaittu vastaanoton yhteydessä (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Vastaanottotarkastus	
MATERIAALIEN VARASTOINTI					
Kuiva- varasto	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu	Merkityksetön (1*1)	Kuivamateriaaleissa ei esiinny mikrobikasvua	Varastokierto FiFo	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski • allergeenisten raaka-aineiden kontaminointi	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä ja tuohyönteisiä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys, tuhoeläintorjunta, vajeat pakkaukset suljetaan huolellisesti, jauhosilojen säännöllinen puhdistus	
Kylmiö	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen -päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Merkittävä (5*10)	Kylmiöissä voi esiintyä laiterikkoja ja varastokierrossa on havaittu poikkeamia	Varastokierto FiFo Kylmätilojen lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Vierasesineitä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	
Pakkas- varasto	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Merkittävä (5*10)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Vierasesineitä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	

* Kriittisen hallintapisteen kriteerit: Vaara poistuu tai vähenee hyväksyttävälle tasolle. Hallintakeinon on oltava mitattavissa, jotta seuranta voidaan tehdä.

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
NESTEMÄISTEN RAAKA-AINEKONTTIEEN KYLMÄSÄILYTYS					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeaminen, parasta ennen -päiväyksen umpeutuminen tai kontaminaatio siirtoputkissa aiheuttaa mikrobikasvun raaka-aineessa	Merkittävä (5*10)	Laiterikko, varastokierron pettäminen tai huolimaton pesu mahdollisia	Varastokierto FiFo Kylmiön lämpötilaseuranta Siirtoputkien pesu ohjeistuksen mukaisesti	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • pesuainejäämä	Kohtalainen (5*5)	Pesuainetta ei huuhdeltu pois huolellisesti pesun jälkeen	Siirtoputkien pesu ohjeistuksen mukaisesti	
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	
RAAKA-AINEIDEN PUNNITUS JA ANNOSTELU					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu raaka-aineessa	Kohtalainen (5*5)	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä Vanhentuneen raaka-aineen käyttö	Raaka-aineita punnituspaikalle vain tarvittava määrä Raaka-aineen päiväyksen tarkastus ja aistinvarainen arviointi	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • allergeeni-kontaminaatio	Kohtalainen (5*5) Kohtalainen (5*10)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt pakkausmateriaaleista peräisin olevia vierasesineitä	Huolellisuus pakkausten avaamisen yhteydessä Allergeenisten raaka-aineiden huolellinen käsittely	
TAIKINANTEKO					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen Laitteiden ennakkohuolto	
VUOKIEN TÄYTTÄMINEN					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Kemiallinen vaara • väärästä annostelusta tai tuotantoympäristöstä johtuva allergeeniriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	
PAISTO					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)			

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
JÄÄHDYTYS					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio ilmasta Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Vähäinen (5*1) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt tuotteiden homehtumista Ei esiintynyt	Siivousohjeiden noudattaminen Siivousohjeiden noudattaminen	
SAHAUS JA KAKUN KORISTAMINEN					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio likaisista työvälineistä tai ihmisistä Kemiallinen vaara • Allergeeni-kontaminaatio Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5) Kohtalainen (1*10) Vähäinen (5*1)	Kakun elinkaaren kannalta tärkeä kohta Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Hygieeniset työtavat – käsihygieniä Puhtaat työvälineet Puhtaat työvälineet Allergeenisten raaka-ainesten huolellinen käsittely Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	Ei, hallintapiste
JÄÄDYTYS					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu, jos jäätyminen on hidasta Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Vähäinen (1*5)		Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen Lämpötilan seuranta	Ei, hallintapiste
KORISTELU					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio likaisista työvälineistä, ihmisistä tai huonoista raaka-aineista Kemiallinen vaara • Allergeeni-kontaminaatio Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5) Kohtalainen (1*10) Vähäinen (5*1)	Kakun elinkaaren kannalta tärkeä kohta Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Hygieeniset työtavat – käsihygieniä Puhtaat työvälineet Koristemarjojen huolellinen valinta Pilaantuvien aineiden oikea käsittely (lämpötila, aika) Puhtaat työvälineet Allergeenisten raaka-ainesten huolellinen käsittely Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	Ei, hallintapiste
PAKKAAMINEN					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio ilmasta tai käsistä Kemiallinen vaara • kontaminaatio pakkausmateriaalista • väärät pakkausmerkinnät (allerg.) Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt tuotteiden pilaantumista Teoriassa mahdollista	Siivousohjeiden ja käsihygienian noudattaminen Helposti pilaantuvien aineiden oikea käsittely (lämpötila, aika) Pakkausmateriaalit elintarvikekelppoisia ja sopivia tuotteelle Huolelliset työskentelytavat, siivous- ja pakkausohjeiden noudattaminen	

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
KYLMÄVARASTOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu lämpötilan nousun tai ylipitkän varastointiajan seurauksena Kemiallinen vaara • konerikoista johtuvat kylmäainekontaminaatiot Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt tuotteiden pilaantumista	Helposti pilaantuvien tuotteiden oikea käsittely (lämpötila, aika) Riittävä kylmäkapasiteetti, laitteiden oikea huolto ja käyttö – ennakointi Tilojen lämpötilaseuranta Kylmälaitteiden säännöllinen huolto Huolelliset työskentelytavat	Ei, hallintapiste
LÄHETYSPAKKAUS					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Siivousohjeiden ja käsihygienian noudattaminen Huolelliset työskentelytavat	
KULJETUS					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • kontaminaatoriski Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Kylmäketjun katkeaminen on mahdollista Jos lähetyslämpötila on liian korkea, tuote voi pilaantua Pakatut tuotteet Pakatut tuotteet	Lähetyslämpötila riittävän alhainen; kylmäpakkaus tai -kuljetus. Lyhytaikaisessa kuljetuksessa korkeampi lämpötila, jos hygieeninen laatu ei kärsi Autoissa ei saa kuljettaa tavaraa, joka voi pilata tuotteen Autojen puhtauden säännöllinen tarkastus	
TÄYTTEIDEN VALMISTUS					
	Mikrobiologinen vaara • kontaminoituminen likaisista työvälineistä tai työtekijöistä • massan lämpenemisestä tai liian pitkästä säilytyksestä johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • kontaminoituminen huonosti huuhteluista työvälineistä <i>Maitoallergia!</i> Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Valvontanäytteissä todettu huonolaatuisia kreemejä Ei esiintynyt	Hygieeniset työtavat – käsihygienia Puhtaat työvälineet Valmistusmäärä käyttötarpeen mukaan Säilytys viileässä (< + 8°C) Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	Ei, hallintapiste

Tuotantovaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallintapiste?
TÄYTTEIDEN VARASTOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu lämpötilan nousun tai ylipitkän varastointiajan seurauksena Kemiallinen vaara • konerikoista johtuvat kylmäainekontaminaatiot Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt tuotteiden pilaantumista	Helposti pilaantuvien puolivalmisteiden oikea käsittely (lämpötila, aika; käyttöajan määrittäminen ja laadunseuranta) Laitteiden oikea huolto Tilojen lämpötilaseuranta Kylmlaitteiden säännöllinen huolto Huolelliset työskentelytavat	Ei, hallintapiste
TÄYTTEIDEN ANNOSTELU ML. KOSTUTUS					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikontaminaatio likaisista työvälineistä, ihmisistä tai huonoista raaka-aineista Kemiallinen vaara Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Kakun elinkaaren kannalta tärkeä kohta Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Hygieeniset työtavat – käsihygieniä Puhtaat työvälineet Helposti pilaantuvien puolivalmisteiden (myös kostutusvesi) oikea käsittely (lämpötila, aika; käyttöajan määrittäminen ja laadunseuranta) Puhtaat työvälineet ja allergeenisten raaka-aineiden huolellinen käsittely Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	

<p>■ MANSIKKAKERMAKAKKUPROSESSI</p> <p>Ainekset Kananmuna Voi Kerma Hillo Mansikka Sokeri Vehnäjauho Täkkelys Kuumahyytelö</p> <p>Bisquitpohja Vatkaa sokeri ja kananmuna vaahdoksi Lisää haalea voisula Sekoita vehnäjauho ja täkkelys keskenään ja lisää varovasti sekoittaen Täytä vuoat Paista 175 asteessa kypsäksi Jäähdytä</p> <p>Kermavaahto Vatkaa kerma ja sokeri vaahdoksi</p> <p>Kakun kokoaminen Leikkaa kakkupohja kolmeen osaan Levitä mansikkahilloa ja kermavaahtoa pohjien väliin Kokoaa kakku Levitä hilloa kakun päälle Aseta mansikat kakun päälle Levitä kuumahyytelö mansikoitten päälle Pursota kermavaahto reunoille Säilytä kylmässä</p>	
---	--

YHTEENVETO KERMAKAKUN KRIITTISISTÄ PISTEISTÄ

KRIITTISET HALLINTAPISTEET, CCP

	Työohje	Seuranta	Todentaminen	Arviointi
Ei kriittisiä hallintapisteitä				

HALLINTAPISTEET

	Työohje	Tarkastaminen	Arviointi
Vastaanotto	Seurataan jokaisen saapuvan erän laatua	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Kylmäsäilytys	Varastointiaika ja lämpötila Lämpötilan säännöllinen kirjaaminen ohjeistettu (esim. kerran viikossa)	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Pakkasäilytys	Varastointiaika ja lämpötila Lämpötilan säännöllinen kirjaaminen ohjeistettu ottaen huomioon pakasteasetuksen vaatimukset	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Sahaus ja kakun kokoaminen	Hygieeninen työskentely	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset
Jäädytys	Hygieeninen työskentely	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Koristelu	Hygieeninen työskentely	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	
Kylmävarastointi	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	
Täytteiden valmistus	Hygieeninen työskentely	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset
Täytteiden varastointi	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve

Kts. malleja Yleisohjeen liitteessä 7.
http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

*Toiminnan tarkastus hallintapisteissä tehdään päivittäin – viikoittain riippuen tuotantomääristä; vähintään kerran vuodessa.
Tarkastus tehdään siten, että siitä jää myös kirjallinen dokumentti.

4.3 Lihariisipasteija • Yhteenveto vaarojen arvioinnista

Vaaran todennäköisyys on arvioitu siten, että todennäköinen on saanut pisteitä 10, mahdollinen 5 ja epätodennäköinen 1. Erittäin vakavasti haitallinen vaara on tässä esimerkkiarvioinnissa saanut 10 pistettä, vakavasti tai kroonisesti haitallinen 5 ja lievästi haitallinen 1. Haitallisuusarviointi perustuu yleiseen käsitykseen. Vakavuuden ja todennäköisyyden arvon tulo on vaaran merkittävyys; 1*1 on merkityksetön, 1*5 on vähäinen. 5*5 ja 1*10 kohtalainen, 5*10 merkittävä ja 10*10 sietämätön.

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?*
MATERIAALIEN VASTAANOTTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen -päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (5*5)	Laadultaan poikkeavia raaka-aineita esiintynyt satunnaisesti	Vastaanottotarkastus (ohjeistettu, helposti pilaantuvien raaka-aineiden eräkohtainen lämpötilaseuranta), sopimus raaka-ainetoimittajan kanssa	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä havaittu vastaanoton yhteydessä (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Vastaanottotarkastus	
MATERIAALIEN VARASTOINTI					
Kuiva- varasto	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu	Merkityksetön (1*1)	Kuivamateriaaleissa ei esiinny mikrobikasvu	Varastokierto FiFo Kuivavarasto on kuiva	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski • allergeenisten raaka-aineiden kontaminointi	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä ja tuohyönteisiä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys Tuhoeläintorjunta Vajaat pakkaukset suljetaan huolellisesti Jauhosiilojen säännöllinen puhdistus	
Kylmiö	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen -päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Merkittävä (5*10)	Kylmiöissä voi esiintyä laiterikkoja ja varastokierrossa on havaittu poikkeamia	Varastokierto FiFo Kylmätilojen lämpötilaseuranta	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Vierasesineitä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	
Pakkas- varasto	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (1*10)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Vierasesineitä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	

* Kriittisen hallintapisteen kriteerit: Vaara poistuu tai vähenee hyväksyttävälle tasolle. Hallintakeinon on oltava mitattavissa, jotta seuranta voidaan tehdä.

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
RAAKA-AINEIDEN PUNNITUS JA ANNOSTELU					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu raaka-aineessa	Kohtalainen (5*5)	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä Vanhentuneen raaka-aineen käyttö	Raaka-aineita punnituspaikalle vain tarvittava määrä Raaka-aineen päiväyksen tarkastus ja aistinvarainen arviointi	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Tuotereklamaatioissa esiintynyt pakkausmateriaaleista peräisin olevia vierasesineitä	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	
TAIKINANTEKO					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	
MUOTOILU JA TÄYTÖ					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu täyteessä • kontaminoituminen työntekijöistä (S. aureus) tai likaisista työvälineistä	Kohtalainen (1/5*5)	Kun linja toimii normaalisti, ongelma on pieni, mutta linjarikkojen yhteydessä se kasvaa	Täytettä varastosta tuotantotiloihin vain kulutuksen mukaan. Täyte-erän käyttöajan määrittely ja seuranta/hylkäys. Huolellinen työskentelyhygieniä Puhdistusohjelma ja sen toteuttamisen valvonta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • allergeeni-kontaminaatio	Kohtalainen/merkittävä (1/5 * 5/10) <i>ongelman suuruus riippuu valmistettavista tuotteista ja pakkausmerkinnöistä</i>	Samalla täytekoneella voidaan valmistaa myös esim. päihinää sisältäviä täytteitä	Allergeenisten raaka-aineiden huolellinen käsittely – kontaminoitunut tuote poistetaan. Yleinen siisteys Pakkausmerkinnät, jos riskikartoitus osoittaa ne tarpeellisiksi	
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
VOITELU JA KORISTELU					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta aiheutuva mikrobikasvu • kontaminoituminen työntekijöistä (S. aureus) tai likaisista työvälineistä	Kohtalainen (1/5*5)	Kun linja toimii normaalisti, ongelma on pieni, mutta linjarikkojen yhteydessä se kasvaa	Munamassaa tuodaan tuotantotiloihin/tehdään kulutuksen mukaan Huolellinen työskentelyhygieniä Puhdistusohjelma ja sen toteuttamisen valvonta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • allergeenien ristikontaminaatio	Kohtalainen (1/5*10)	Ristikontaminaatoriskin suuruus riippuu linjalla valmistettavista muista tuotteista ja voiteluaineista	Allergeenien hallintaohjelma	
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
PAKASTUS					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Pakastuksessa voi esiintyä laiterikkoja ja sitä kautta tuotteet eivät pakastu riittävän nopeasti Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Pakastuslämpötilojen seuranta ja hälytysrajat Tuotteille määritetty valmistusolosuhteet	Ei, hallintapiste
PAKKAUS JA METALLINILMAISIN (jos on)					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineet jäävät havaitsematta	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Kohtalainen (5*5)	Pakauksessa voi esiintyä laiterikkoja ja sitä kautta tuotteet seisovat pakkaustilassa ennen varastointia Ei esiintynyt Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Tuotteiden valmistusolosuhteet määritetty ja niitä noudatetaan Mahdollisen metallinilmaisemisen toiminnan valvonta	ON
VÄLIVARASTOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Pakkasvaraston lämpötilaseuranta sekä lastauksessa lavojen lämpötilaseuranta Varastonkierto FiFo	Ei, hallintapiste
KULJETUS					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan kohoamisesta johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Pakkaskuljetuksessa voi sattua laiterikkoja Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Pakastekuljetus ja lämpötilan seuranta	Ei, hallintapiste
PAKKASVARASTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
TÄYTTEEN VALMISTUS					
Riisin keitto	Mikrobiologinen vaara • B. cereus -itiöt heräävät henkiin Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1) Merkityksetön (1*1) Kohtalainen (5*5)	B. cereusta on aina riisissä Ei esiintynyt Tuoterekламаatioissa esiintynyt raaka-aineista peräisin olevia vierasesineitä	Nopea jäähdytys seuraavassa vaiheessa. Valmistusohjeet; riittävä lämpökäsittely, jotta puuro kypsää Huolellisuus pakkausten avaamisen yhteydessä Allergeenisten raaka-aineiden huolellinen käsittely	
Jäähdytys	Mikrobiologinen vaara • B. cereus kasvaa ja alkaa muodostaa toksiinia • keitetty riisi voi kontaminoitua likaisista astioista tai jäähdytysilmasta Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineriski esim. kunnossapitotöiden seurauksena	Merkittävä (5*10) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Keittäminen aktivoi itiöt muuttamaan kasvukykyisiksi soluiksi Hitaanjäähdyttämisen aikana bakteerit lisääntyvät ja voivat muodostaa toksiinia Ei esiintynyt Tuoterekламаatioissa esiintynyt laitteista peräisin olevia vierasesineitä	Raaka-aineriisille määrittely spesifikaatio Jäähdytys nopeasti (< 8°C 4 h:ssa) Jos keitetty riisi varastoidaan, määritettävä käyttöikä ja huolehdittava varaston kierrosta Huolellisuus kunnossapitotöissä avaamisen yhteydessä	ON
Raaka-aineiden punnitus ja annostelu	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu raaka-aineessa Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Kohtalainen (5*5)	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä Vanhentuneen raaka-aineen käyttö Ei esiintynyt Tuoterekламаatioissa esiintynyt raaka-aineista peräisin olevia vierasesineitä	Raaka-aineita punnituspaikalle vain tarvittava määrä Raaka-aineen päiväyksen tarkastus ja aistinvarainen arviointi Huolellisuus pakkausten avaamisen yhteydessä	
Täytteen sekoitus	Mikrobiologinen vaara • kontaminoituminen työntekijöistä (S. aureus) tai likaisista työvälineistä Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä Vanhentuneen raaka-aineen käyttö Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Huolellinen työskentelyhygieniä Puhdistusohjelma ja sen toteuttamisen valvonta	Ei, hallintapiste
Täytteen varastointi	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan kohoamisesta tai liian pitkästä käyttöajasta aiheutuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • konerikoista johtuvat kylmäainekontaminaatiot Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Kylmiöissä voi esiintyä laiterikkoja ja varastokierrossa on havaittu poikkeamia. Täytteet tulee varastoida suljetuissa astioissa Täytteet tulee varastoida suljetuissa astioissa	Täytteen varastointiajan määrittely ja varaston lämpötilan hallinta Hylkäys mikäli lämpötila tai aika poikkeaa Kylmälaitteiden säännöllinen huolto Huolelliset työskentelytavat	Ei, hallintapiste

LIHA-RIISIPASTEIJAN KÄYTTÖ LEIPOMOSSA

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
PAKASTEIDEN VASTAANOTTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Merkityksetön (1*1)	Laadultaan poikkeavia raaka-pakasteita esiintynyt erittäin harvoin	Vastaanottotarkastus Sopimus tavaran-toimittajan kanssa	Ei, hallinta-piste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä havaittu vastaanoton yhteydessä (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Vastaanottotarkastus	
PAKKASVARASTOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (1*5)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötila-seuranta	Ei, hallinta-piste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
SULATUS					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (1*5)	Tuotteita sulatetaan tarpeen mukaan Paistossa tapahtuvat ruuhkat voivat pidentää sulatusaikoja	Sulatus hallituissa olosuhteissa valmistus-ohjeen mukaan Käyttö FiFon mukaan	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
PAISTO					
	Mikrobiologinen vaara • patogeenit eivät tuhoudu, jos paistolämpötila jää liian alhaiseksi	Kohtalainen (1*5)	Vajanaisesti sulanut tuote käyttäytyy paistossa erilailla kuin täysin sula	Tuotteen sisälämpötila paistossa > 70°C (tuotteen laatu edellyttää kuitenkin selvästi korkeampaa lämpötilaa) Valmistusohjeet, jossa riittävä paistoaika ja -lämpötila huomioitu	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*)	Ei esiintynyt		

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
JÄÄHDYTYS JA LAATIKOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • tuotteen hitaasta jäähtymisestä johtuva mikrobikasvu • kontaminoituminen ilmasta tai työntekijästä tai laatioista	Vähäinen (1*5)	Tuotekoko on pieni (jäähtyminen) eikä tuoterekламаatioissa ole hometauksia	Valmistusohjeissa on määritetty olosuhteet, joissa jäähtyminen tapahtuu	Viimeinen käyttäjäkohta määritelty mikrobiologisin tutkimuksin
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
VARASTOINTI JA KULJETUS KAUPPAAN					
	Mikrobiologinen vaara • tuotteen hitaasta jäähtymisestä johtuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Ruokamyrkytyspäilyjä ei ole esiintynyt lihapasteijoista	Tulee varmistaa, ettei tuotteen mikrobiologinen laatu heikkene kuljetuksen aikana	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski		Kuljetuksessa voi lavatikkuja siirtyä avonaisiin laatikoihin		
LIHA-RIISIPASTEIJAN KÄYTTÖ PAISTOPISTEESSÄ					
PAKASTEIDEN VASTAANOTTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen päiväkysen umpeutumisen aiheutuva mikrobikasvu	Merkityksetön (1*1)	Laadultaan poikkeavia raakapakasteita esiintynyt erittäin harvoin	Vastaanottotarkastus Sopimus tavarantoimittajan kanssa	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt	Vastaanottotarkastus	
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä havaittu vastaanoton yhteydessä (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)		
PAKKASVARASTOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
SULATUS					
	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • vierasesineriski 	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuotteita sulatetaan tarpeen mukaan Paistossa tapahtuvat ruuhkat voivat pidentää sulatusaikoja Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Sulatus hallituissa olosuhteissa valmistusohjeen mukaan Käyttö FiFon mukaan	
PAISTO					
	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • patogeenit eivät tuhoudu, jos paistolämpötila jää liian alhaiseksi Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu 	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Vajanaisesti sulanut tuote käyttäytyy paistossa erilailla kuin täysin sula Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Tuotteen sisälämpötila paistossa > 70°C (tuotteen laatu edellyttää kuitenkin selvästi korkeampaa lämpötilaa) Valmistusohjeet, jossa riittävä paisto huomioitu	
JÄÄHDYTYKSI, ESILLEPANO JA MYYNTI					
	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • kontaminoituminen ilmasta tai työntekijöistä • tuotteen hitaasta jäähtymisestä johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu 	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuotekoko on pieni (jäähtyminen) eikä tuotereklamaatioissa ole home-tapauksia Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Valmistusohjeissa on määritetty olosuhteet, joissa myynti tapahtuu Tuotteen mikrobiologinen laatu ei saa heikentyä alle hyväksyttävän tason myynnin aikana Jos myydään kylmänä, on huolehdittava, että tuotteen lämpötila laskee alle + 8°C:n 4 tunnissa	Ei, hallintapiste

YHTEENVETO LIHARIISIPASTEIJAN KRIITTISISTÄ PISTEISTÄ

KRIITTISET HALLINTAPISTEET, CCP

	Työohje	Seuranta	Todentaminen	Arviointi
Riisin jäädytys		Lämpötilan seuranta eräkohtaisesti	Seurantakirjanpidon tarkastaminen ja toiminnan tarkastaminen	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Metallinpaljastin* (jos on)		Eräkohtainen seuranta (koettimen läpiajo)	Seurantakirjanpidon tarkastaminen ja toiminnan tarkastaminen	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve

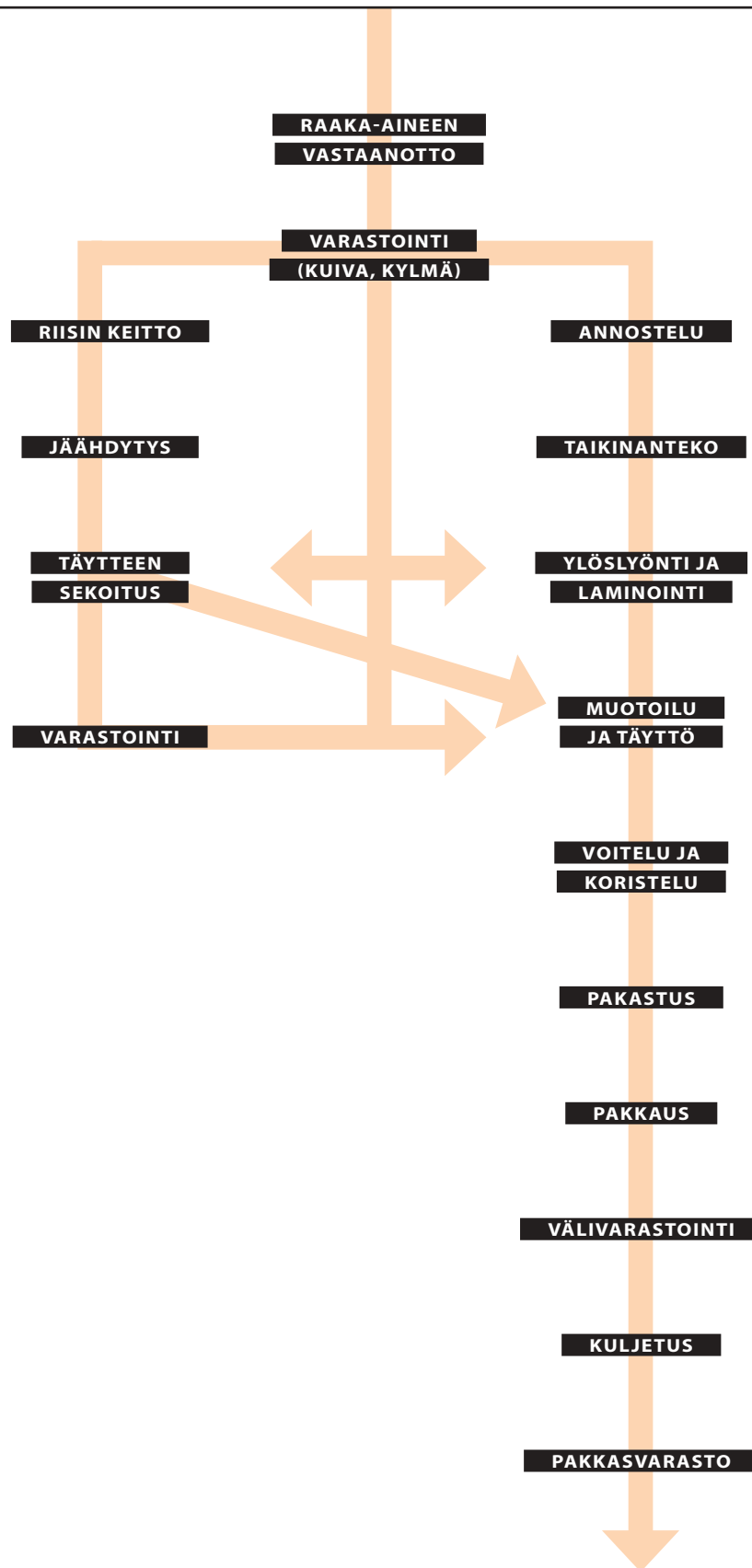
*Kts. malli, liite 5A

HALLINTAPISTEET

	Työohje	Tarkastaminen	Arviointi
Vastaanotto	Seurataan jokaisen saapuvan erän laatua	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Kylmäsäilytys	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Pakkasäilytys	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Muotoilu ja täyttö	Hygieeninen työskentely	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset →Arvioi muutostarve
Voitelu ja koristelu	Hygieeninen työskentely	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset →Arvioi muutostarve
Pakastus	Aika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Välivarastointi	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve

*Toiminnan tarkastus hallintapisteissä tehdään päivittäin – viikoittain riippuen tuotantomäärästä; vähintään kerran vuodessa. Tarkastus tehdään siten, että siitä jää myös kirjallinen dokumentti.

■ Lihariisipasteijan valmistusprosessi

■ Pakastetun, raa'an lihariisipasteijan käyttö leipomossa

■ Pakastetun, raa'an lihariisipasteijan käyttö paistopisteessä

4.4 Karjalanpiirakka • Yhteenveto vaarojen arvioinnista

Vaaran todennäköisyys on arvioitu siten, että todennäköinen on saanut pisteitä 10, mahdollinen 5 ja epätodennäköinen 1. Erittäin vakavasti haitallinen vaara on tässä esimerkkiarvioinnissa saanut 10 pistettä, vakavasti tai kroonisesti haitallinen 5 ja lievästi haitallinen 1. Haitallisuusarviointi perustuu yleiseen käsitykseen. Vakavuuden ja todennäköisyyden arvon tulo on vaaran merkittävyys; 1*1 on merkityksetön, 1*5 on vähäinen. 5*5 ja 1*10 kohtalainen, 5*10 merkittävä ja 10*10 sietämätön.

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?*
MATERIAALIEN VASTAANOTTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen -päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (5*5)	Laadultaan poikkeavia raaka-aineita esiintynyt satunnaisesti	Vastaanottotarkastus (ohjeistettu, helposti pilaantuvien raaka-aineiden eräkohtainen lämpötilaseuranta), sopimus raaka-ainetoimittajan kanssa	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä havaittu vastaanoton yhteydessä (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Vastaanottotarkastus	
MATERIAALIEN VARASTOINTI					
Kuiva- varasto	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu	Merkityksetön (1*1)	Kuivamateriaaleissa ei esiinny mikrobikasvua	Varastokierto FiFo Kuivavarasto on kuiva	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski • tuhoeläinriski • allergeenisten raaka-aineiden kontaminointi	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä ja tuohyönteisiä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys Tuhoeläintorjunta Vajaat pakkaukset suljetaan huolellisesti Jauhosiilojen säännöllinen puhdistus	
Kylmiö	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen -päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Merkittävä (5*10)	Kylmiöissä voi esiintyä laiterikkoja ja varastokierrossa on havaittu poikkeamia	Varastokierto FiFo Kylmätilojen lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Vierasesineitä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	
Pakkas- varasto	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Kohtalainen (1*10)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Vierasesineitä esiintynyt tuoterekламаatioissa (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Huolellisuus ja hyvä varastojärjestys	

* Kriittisen hallintapisteiden kriteerit: Vaara poistuu tai vähenee hyväksyttävälle tasolle. Hallintakeinon on oltava mitattavissa, jotta seuranta voidaan tehdä.

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
RAAKA-AINEIDEN PUNNITUS JA ANNOSTELU					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu raaka-aineessa	Kohtalainen (5*5)	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä Vanhentuneen raaka-aineen käyttö	Raaka-aineita punnituspaikalle vain tarvittava määrä Raaka-aineen päiväyksen tarkastus ja aistinvarainen arviointi	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Tuoterekламаatioissa esiintynyt pakkausmateriaaleista peräisin olevia vierasesineitä	Huolellisuus pakkausten avaamisen yhteydessä	
TAIKINANTEKO					
	Mikrobiologinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (5*1)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Huolelliset työtavat Siivousohjeiden noudattaminen	
TÄYTTEEN VALMISTUS					
Kts. paisto valmistuksen yhteydessä -kohta					
MUOTOILU JA TÄYTTÖ					
	Mikrobiologinen vaara • mikrobikasvu täytteessä • kontaminoituminen työntekijöistä (S. aureus) tai likaisista työvälineistä	Kohtalainen (1/5*5)	Kun linja toimii normaalisti, ongelma on pieni, mutta linjarikkojen yhteydessä se kasvaa	Täytettä varastosta tuotantotiloihin vain kulutuksen mukaan Täyte-erän käyttöajan määrittely ja seuranta/hylkäys Huolellinen työskentelyhygieniä Puhdistusohjelma ja sen toteuttamisen valvonta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • allergeeni-kontaminaatio	Kohtalainen/merkittävä (1/5 * 5/10) <i>ongelman suuruus riippuu valmistettavista tuotteista ja pakkausmerkinnöistä</i>	Samalla täytekoneella voidaan valmistaa myös esim. pähkinää sisältäviä täytteitä	Allergeenisten raaka-aineiden huolellinen käsittely – kontaminoitunut tuote poistetaan Yleinen siisteys Pakkausmerkinnät, jos riskikartoitus osoittaa ne tarpeellisiksi	
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
VOITELU JA KORISTELU					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta aiheutuva mikrobikasvu • kontaminoituminen työntekijöistä (S. aureus) tai likaisista työvälineistä	Kohtalainen (1/5*5)	Kun linja toimii normaalisti, ongelma on pieni, mutta linjarikkojen yhteydessä se kasvaa	Munamassaa tuodaan tuotantotiloihin/tehdään kulutuksen mukaan Huolellinen työskentelyhygieniä Puhdistusohjelma ja sen toteuttamisen valvonta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • allergeenien ristikontaminaatio	Kohtalainen (1/5*10)	Ristikontaminaatoriskin suuruus riippuu linjalla valmistettavista muista tuotteista ja voiteluaineista	Allergeenien hallintaohjelma	
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättökseen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
PAKASTUS					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Pakastuksessa voi esiintyä laiterikkoja ja sitä kautta tuotteet eivät pakastu riittävän nopeasti	Pakastuslämpötilojen seuranta ja hälytysrajat Tuotteille määritetty valmistusolosuhteet	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
PAKKAUS JA METALLINILMAISIN (jos on)					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Pakkauksessa voi esiintyä laiterikkoja ja sitä kautta tuotteet seisovat pakkaustilassa ennen varastointia	Tuotteiden valmistusolosuhteet määritetty ja niitä noudatetaan	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineet jäävät havaitsematta	Kohtalainen (5*5)	Kuluttajapalautteissa tuotteissa esiintynyt vierasesineitä	Metallinilmaisemisen toiminnan valvonta	ON
VÄLIVARASTOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Pakkasvaraston lämpötilaseuranta sekä lastauksessa lavojen lämpötilaseuranta Varastonkierto FiFo	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
KULJETUS					
	Mikrobiologinen vaara • lämpötilan kohoamisesta johtuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Pakkaskuljetuksessa voi sattua laiterikkoja	Pakastekuljetus ja lämpötilan seuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
PAKKASVARASTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
PAISTO VALMISTUKSEN YHTEYDESSÄ					
PAISTO					
	Mikrobiologinen vaara • patogeenit eivät tuhoudu, jos paistolämpötila jää liian alhaiseksi	Vähäinen (1*5)	Ei esiintynyt Tuotteen sisälämpötila paistossa > 70°C (tuotteen laatu edellyttää kuitenkin selvästi korkeampaa lämpötilaa)	Valmistusohjeet, jossa riittävä paistoaika ja -lämpötila huomioitu	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
VOITELU					
	Mikrobiologinen vaara • voiteluvälineiden ja laitteiden kautta tapahtuva mikrobikontaminaatio	Vähäinen (1*5)	Ei esiintynyt	Voiteluvälineiden ja laitteiden puhdistus	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
JÄÄHDYTYS JA LAATIKOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • tuotteen hitaasta jäähtymisestä johtuva mikrobikasvu • kontaminoituminen ilmasta tai työntekijästä tai laatikoista	Vähäinen (1*5)	Tuotekoko on pieni (jäähtyminen) eikä tuotereklaamatioissa ole home- tai muita mikrobiongelmia	Valmistusohjeissa on määritetty olosuhteet, joissa jäähtyminen tapahtuu Viimeinen käyttöajankohta määriteltä mikrobiologisin tutkimuksin	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
PAKKAAMINEN					
	Mikrobiologinen vaara • kontaminoituminen ilmasta tai työntekijästä tai laatikoista	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt	Hygieniaohje työskentelestä	
KULJETUS					
	Mikrobiologinen vaara • tuotteen hitaasta jäähtymisestä johtuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Riskin suuruus riippuu kuljetusmatkan pituudesta	Pitkissä (> 2 h) kuljetuksissa tuotteet jäädytetyt ja kuljetus kylmäkuljetuksena (< 8°C)	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (1*5)	Kuljetuksessa voi lavatikkuja siirtyä avonaisiin laatikoihin	Suojaaminen	

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
TÄYTTEEN VALMISTUS					
Riisin keitto	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • B. cereus -itiöt heräävät henkiin Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • vierasesineriski 	Vähäinen (5*1) Merkityksetön (1*1) Kohtalainen (5*5)	B. cereusta on aina riisissä Ei esiintynyt Tuoterekламаatioissa esiintynyt raaka-aineista peräisin olevia vierasesineitä	Nopea jäähditys seuraavassa vaiheessa Valmistusohjeet; riittävä lämpökäsittely, jotta puuro kypsää Huolellisuus pakkausten avaamisen yhteydessä Allergeenisten raaka-aineiden huolellinen käsittely	
Jäähdytys	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • B. cereus kasvaa ja alkaa muodostaa toksiinia • keitetty riisi voi kontaminoitua likaisista astioista tai jäähditysilmastasta Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • vierasesineriski esim. kunnossapitotöiden seurauksena 	Merkittävä (5*10) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Keittäminen aktivoi itiöt muuttamaan kasvukykyisiksi soluiksi Hitaanjäähdyttämisen aikana bakteerit lisääntyvät ja voivat muodostaa toksiinia Ei esiintynyt Tuoterekламаatioissa esiintynyt laitteista peräisin olevia vierasesineitä	Jäähdytystä varten annostellaan puuro mataliin astioihin ja jäähdytys järjestetään siten, että sisälämpötila < 8°C saavutetaan 4 h:ssa Jos keitetty riisi varastoidaan, määritetään käyttöikä (max 10 h) ja huolehditaan varaston kierrosta Jos täyttö tehdään osittain jäähtyneellä puurolla, määritetään tämä jäähtymisaika (max 2 h) Huolellisuus kunnossapitotöissä avaamisen yhteydessä	ON
Raaka-aineiden punnitus ja annostelu	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • mikrobikasvu raaka-aineessa Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • vierasesineriski 	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Kohtalainen (5*5)	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä Vanhentuneen raaka-aineen käyttö Ei esiintynyt Tuoterekламаatioissa esiintynyt raaka-aineista peräisin olevia vierasesineitä	Raaka-aineita punnituspaikalle vain tarvittava määrä Raaka-aineen päiväyksen tarkastus ja aistinvarainen arviointi Huolellisuus pakkausten avaamisen yhteydessä	
Täytteen sekoitus	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • kontaminoituminen työntekijöistä (S. aureus) tai likaisista työvälineistä Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu 	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä Vanhentuneen raaka-aineen käyttö Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Huolellinen työskentelyhygieniä Puhdistusohjelma ja sen toteuttamisen valvonta	Ei, hallintapiste
Täytteen varastointi	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • lämpötilan kohoamisesta tai liian pitkään käyttäjästä aiheutuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • konerikoista johtuvat kylmäaine-kontaminaatiot Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • vierasesineriski 	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Kylmiöissä voi esiintyä laiterikkoja ja varastokierrossa on havaittu poikkeamia Täytteet tulee varastoida suljetuissa astioissa Täytteet tulee varastoida suljetuissa astioissa	Täytteen varastointiajan määrittely ja varaston lämpötilan hallinta Hylkäys, mikäli lämpötila tai aika poikkeaa Kylmälaitteiden säännöllinen huolto Huolelliset työskentelytavat	Ei, hallintapiste

Tuotanto- vaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päättöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallinta- piste?
--------------------	-------	------------------------	---------------------------------------	---	--

KARJALANPIIRAKAN KÄYTTÖ LEIPOMOSSA

PAKASTEIDEN VASTAANOTTO					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu	Merkityksetön (1*1)	Laadultaan poikkeavia raaka-pakasteita esiintynyt erittäin harvoin	Vastaanottotarkastus Sopimus tavarantoimittajan kanssa	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Kohtalainen (5*5)	Vierasesineitä havaittu vastaanoton yhteydessä (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Vastaanottotarkastus	

PAKKASVARASTOINTI					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		

SULATUS					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu	Vähäinen (1*5)	Tuotteita sulatetaan tarpeen mukaan Paistossa tapahtuvat ruuhkat voivat pidentää sulatusaikoja	Sulatus hallituissa olosuhteissa valmistusohjeen mukaan Käyttö FiFon mukaan	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		

PAISTO					
	Mikrobiologinen vaara • patogeenit eivät tuhoudu, jos paistotempot jää liian alhaiseksi	Vähäinen (1*5)	Vajanaisesti sulanut tuote käyttäytyy paistossa erilailla kuin täysin sula Tuotteen sisälämpötila paistossa > 70°C (tuotteen laatu edellyttää kuitenkin selvästi korkeampaa lämpötilaa)	Valmistusohjeet, jossa riittävä paistoaika ja lämpötila huomioitu	
	Kemiallinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*1)	Ei esiintynyt		
	Fysikaalinen vaara • ei todettu	Merkityksetön (1*)	Ei esiintynyt		

Tuotantovaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallintapiste?
JÄÄHDYTYS JA LAATIKOINTI					
	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • tuotteen hitaasta jäähtymisestä johtuva mikrobikasvu • kontaminoituminen ilmasta tai työntekijästä tai laatikoista Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu 	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuotekoko on pieni (jäähtyminen) eikä tuoterekламаatioissa ole hometapauksia Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Valmistusohjeissa on määritetty olosuhteet, joissa jäähtyminen tapahtuu Viimeinen käyttäjänkohta määritetty mikrobiologisin tutkimuksin	

VARASTOINTI JA KULJETUS KAUPPAAN					
	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • tuotteen hitaasta jäähtymisestä johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • vierasesineriski 	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Vähäinen (1*5)	Riskin suuruus riippuu kuljetusmatkan pituudesta Ei esiintynyt Kuljetuksessa voi lavatikkuja siirtyä avonaisiin laatikoihin	Pitkissä (> 2 h) kuljetuksissa tuotteet jäädytetty ja kuljetus kylmäkuljetuksena (< 8°C) Suojaaminen	

KARJALANPIIRAKAN KÄYTTÖ PAISTOPISTEISSÄ

PAKASTEIDEN VASTAANOTTO					
	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • kylmäketjun katkeamisesta tai parasta ennen päiväyksen umpeutumisesta aiheutuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • vierasesineriski 	Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1) Kohtalainen (5*5)	Laadultaan poikkeavia raakapakasteita esiintynyt erittäin harvoin Ei esiintynyt Vierasesineitä havaittu vastaanoton yhteydessä (rikkoutuneet pakkaukset, likaantuneet lavat)	Vastaanottotarkastus Sopimus tavarantoimittajan kanssa Vastaanottotarkastus	Ei, hallintapiste

PAKKASVARASTOINTI					
	Mikrobiologinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • ei todettu Fysikaalinen vaara <ul style="list-style-type: none"> • vierasesineriski 	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Pakkasvarastossa voi esiintyä laiterikkoja Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Varastokierto FiFo Pakkasvaraston lämpötilaseuranta	Ei, hallintapiste

Tuotantovaihe	Vaara	Vaaran merkittävyys	Yrityskohtaisen päätöksen peruste	Mahdolliset hallintakeinot ja hallintatoimenpiteet	Onko vaihe kriittinen hallintapiste?
SULATUS					
	Mikrobiologinen vaara • kylmäketjun katkeamisesta aiheutuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • vierasesineriski	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuotteita sulatetaan tarpeen mukaan Paistossa tapahtuvat ruuhkat voivat pidentää sulatusaikoja Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Sulatus hallituissa olosuhteissa valmistusohjeen mukaan Käyttö FiFon mukaan	
PAISTO					
	Mikrobiologinen vaara • patogeenit eivät tuhoudu, jos paistolämpötila jää liian alhaiseksi Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Vähäinen (1*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Vajanaisesti sulanut tuote käyttäytyy paistossa erilailla kuin täysin sula Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Tuotteen sisälämpötila paistossa > 70°C (tuotteen laatu edellyttää kuitenkin selvästi korkeampaa lämpötilaa) Valmistusohjeet, jossa riittävä paisto huomioitu	
JÄÄHDYTYS, ESILLEPANO JA MYYNTI					
	Mikrobiologinen vaara • kontaminoituminen ilmasta tai työntekijöistä • tuotteen hitaasta jäähtymisestä johtuva mikrobikasvu Kemiallinen vaara • ei todettu Fysikaalinen vaara • ei todettu	Kohtalainen (5*5) Merkityksetön (1*1) Merkityksetön (1*1)	Tuotekoko on pieni (jäähtyminen) eikä tuotereklamaatioissa ole home-tapauksia Ei esiintynyt Ei esiintynyt	Valmistusohjeissa on määritetty olosuhteet, joissa jäähtyminen/myynti tapahtuu Tuotteen mikrobiologinen laatu ei saa heikentyä alle hyväksyttävän tason myynnin aikana Jos myydään kylmänä, on huolehdittava, että tuotteen lämpötila laskee alle + 8°C:n 4 tunnissa	Ei, hallintapiste

YHTEENVETO KARJALANPIIRAKAN KRIITTISISTÄ PISTEISTÄ

KRIITTISET HALLINTAPISTEET, CCP

	Työohje	Seuranta	Todentaminen	Arviointi
Metallinpaljastin (jos on)	Jokainen tuote ajetaan metallinpaljastimen läpi Metallinpaljastimen toimintaa seurataan koettimilla	Merkitse jokaisen koettimen läpiajon tulos	Tarkasta seurantakirjanpito päivittäin?	Tarkasta työohje Tarkasta todentaminen Tarkasta poikkeamiin reagoiminen ja korjaavat toimenpiteet → Arvioi muutostarve

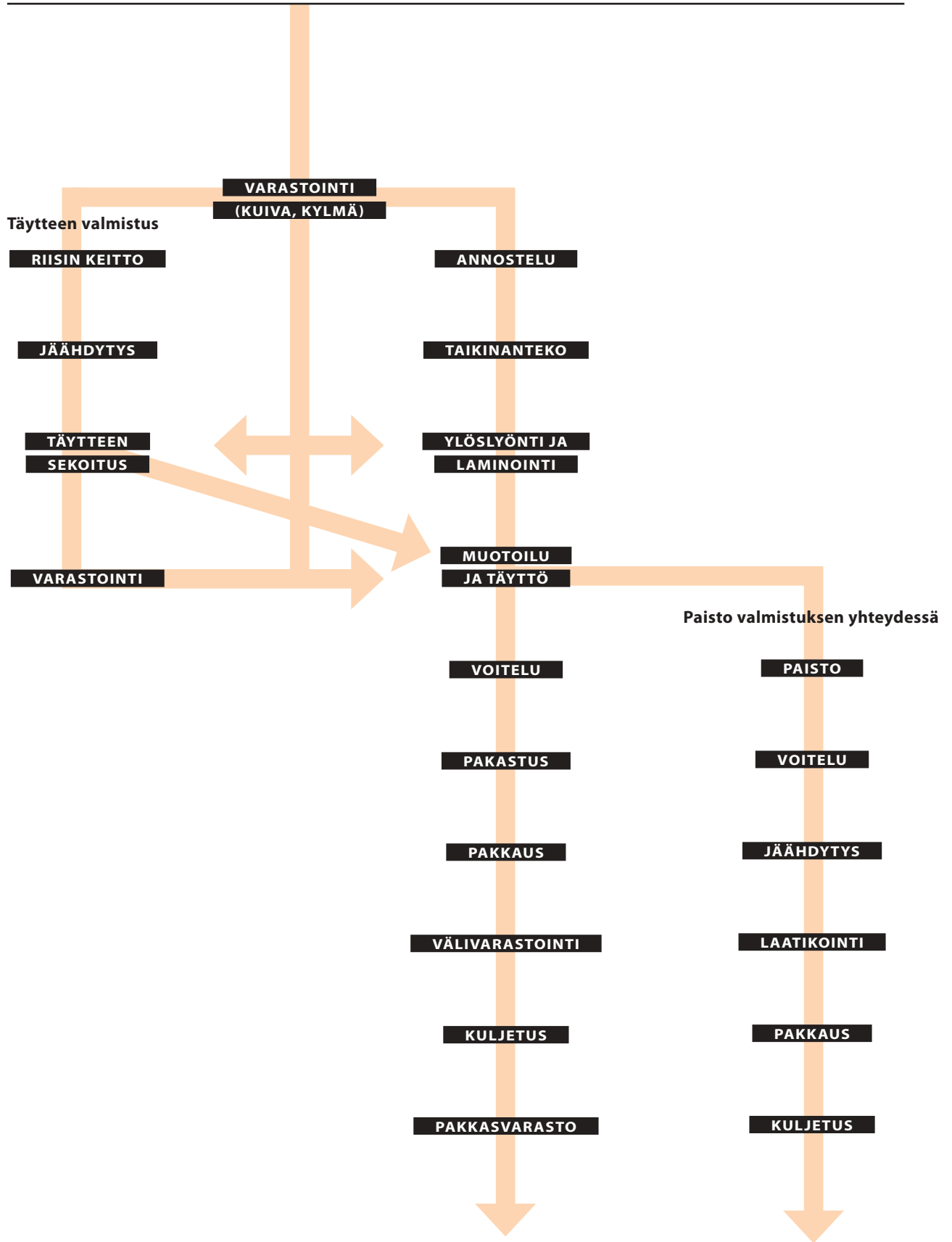
HALLINTAPISTEET

	Työohje	Tarkastaminen	Arviointi
Vastaanotto	Seurataan jokaisen saapuvan erän laatua	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve
Kylmäsäilytys	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve
Pakkassäilytys	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve
Täyteen, riisipuuron jäädytys <i>Ota huomioon, että aika ja lämpötila ohjeistetaan eri lailla riippuen siitä, käytetäänkö täysin jäähtynyttä vai osittain jäähtynyttä puurotäytettä</i>	Jäädytysaika, lämpötila ja puurokerroksen paksaus jäädytysastiassa	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Jäädytetyn puuron lämpötilaseurannan sijaan voidaan seurata jäädytystilan lämpötilaa ja merkitä tässä ilmenevät poikkeamat ja niiden johdosta tehdyt toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan. Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve
Muotoilu ja täyttö	Hygieeninen työskentely	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset → Arvioi muutostarve
Voitelu ja koristelu	Hygieeninen työskentely	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset → Arvioi muutostarve
Pakastus	Aika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet → Arvioi muutostarve

	Työohje	Tarkastaminen	Arviointi
Välivarastointi	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Kuljetus	Kuljetusaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Pakkasvarastointi	Varastointiaika ja lämpötila	Merkitse eräkohtaiset poikkeamat ja toimenpiteet valmistuspöytäkirjaan Selvitä poikkeaman syy Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Täytteen sekoitus	Hyvät työtavat	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve
Täytteen varastointi	Varastointiaika ja lämpötila	Tarkasta, että toiminta ohjeen mukaista*	Tarkasta työohje Tarkasta toiminnan tarkastukset Käy läpi poikkeamat ja mahdolliset palautteet →Arvioi muutostarve

*Toiminnan tarkastus hallintapisteissä tehdään päivittäin – viikoittain riippuen tuotantomäärästä; vähintään kerran vuodessa. Tarkastus tehdään siten, että siitä jää myös kirjallinen dokumentti.

■ Karjalanpiirakan valmistusprosessi

■ Pakastetun, raa'an karjalanpiirakan käyttö leipomossa

■ Pakastetun, raa'an karjalanpiirakan käyttö paistopisteessä

---

5. Hyvän tuotantotavan ohjeita

Hyviä tuotantotapaohjeita voidaan tehdä koko tuotannolle, yhdelle prosessille tai yhdelle osaprosessille. Ohjeita tehdään hygienian ja tuoteturvallisuuden kannalta merkittävistä asioista. Hyvän tuotantotavan ohjeet ovat keino tehdä turvallisesti tuotteita silloinkin, kun valmistuksessa on erityisen paljon kriittisiä vaiheita.

Hyvän tuotantotavan ohje voi sisältää kohtia tai viittauksia omavalvonnan tukijärjestelmiin, kuten puhtaanapito- ja kunnossapito-ohjelmiin.

LINKKI

5.1 Suolan lisäämisen ja suolapitoisuuden hallinta

Prosessivaihe	Vaarat	Hallintakeinot
Raaka-aineet	Suolaa tuotteessa liikaa tai liian vähän	Kirjaa reseptiin ja tuotetietoihin lisäysmäärä ja käytetty aine (nimi ja vahvuus) Tarkista vastaanotossa onko suola tilatun mukaista
Käyttöönotto-tarkastus uudelle suolaerälle		Varmista, että pakkaus on ehjä
Tuotteen valmistus		Seuraa suolan kulutusta vastaako se tuotettuja määriä. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi laskemalla päivittäin tehtyihin tuotteisiin (erä) tarvittavan suolan määrä ja tarkastamalla kulunut määrä työpäivän jälkeen
Merkinnät		Reseptien muutokset otettava huomioon pakkausmerkinnöissä
Takaisin veto		Jos epäilet lisäysvirhettä, arvioi mahdollinen terveysvaara. - Jos terveysvaara on olemassa (lisäysvirhe on enemmän kuin 20%) estä tuotteen pääsy markkinoille ilman yksityiskohtaisempia arvioita. - Jos tällaisia tuotteita on päässyt markkinoille, tiedota asiakkaita ja aloita takaisinvetotoimet
Valmis tuote		Seuraa tuotteiden suolapitoisuutta omavalvontanäytteillä. Muista pakkausmerkinnät "voimakassuolainen" tai "vähäsuolainen" http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2004/20040160.pdf
Muuta		Lisäysten tekeminen on usein valittu hallintapisteeksi (kts. 3.3) prosessissa. Käytännössä tämä merkitsee kaikkien poikkeamien ja korjaavien toimenpiteiden kirjaamista.

5.2 Upporasvapaistossa syntyvien kemiallisten yhdisteiden hallinta

Prosessivaihe	Vaarat	Hallintakeinot
Raaka-aineet	Paistorasvassa muodostuu haitallisia kemiallisia yhdisteitä	Kirjaa valmistuskirjanpitoon käyttämäsi rasva ja rasvakeittimen tavoitelämpötila. Selvitä tarpeellinen rasvanvaihtoväli analysoimalla rasva laboratoriossa. Käytössä olevan rasvan laatu arvioidaan vuosittain laboratoriossa.
Käyttöönotto-tarkastus uudelle rasvaerälle		Tarkista, että rasva on normaalin näköistä ja hajuisia.
Rasvan vaihto		Tarvittaessa lisää rasvaa. Vaihda rasva riittävän usein analyysieihin perustuen. Puhdista ja pese rasvakeitin rasvan vaihdon yhteydessä
Muuta		Upporasvapaisto voidaan valita hallintapisteeksi (kts. 3.3) prosessissa. Kirjanpidon kannalta tämä merkitsee sitä, että jos rasvaa ei vaihdeta heti silloin kun se suunnitelman mukaan pitäisi tehdä, poikkeava vaihtopäivä kirjataan. Samoin kirjataan rasvan aistinvaraiset muutokset. Huonolaatuista rasvaa ei tule käyttää

5.3 Leipäprosessin hallinta

Prosessivaihe	Vaarat	Hallintakeinot
Raaka-aineiden vastaanotto – helposti pilaantuvat tuotteet	Liian korkeasta lämpötilasta tai tuotteen vanhenemisesta johtuva mikrobikasvu.	Tarkista pakkausten kunto ja tuotteiden päiväykset. Katso olivatko tuotteet oikeanlämpöisiä (mittaa lämpötila tarvittaessa – lämpötilat lainsäädännöstä). Vie kylmävarastoon viipymättä. Jos lämpötila on liian korkea, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä.
Kylmävarastointi	Liian korkeasta lämpötilasta tai tuotteen vanhenemisesta johtuva mikrobikasvu.	Säännöllinen kylmätilojen lämpötilan valvonta (jatkuva seuranta ja säännöllinen kirjaus joko automaattisesti tai käsin). Varaston kierron valvonta. Laitteiden säännöllinen huolto ja puhtaanapito. Jos lämpötila on liian korkea, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä (esim. nopeutettu kierto/käyttökohteen valinta/hävitys).
Pakkasvarastointi		Säännöllinen kylmätilojen lämpötilan valvonta (jatkuva seuranta ja säännöllinen kirjaus joko automaattisesti tai käsin, pakasteiden lämpötila < -18°C). Varaston kierron valvonta. Laitteiden säännöllinen huolto ja puhtaanapito. Jos lämpötila on liian korkea, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä (esim. nopeutettu kierto/käyttökohteen valinta/hävitys).
Allergeenien hallinta Kts. myös Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontasuunnitelma – Yleisosa / Allergeenien hallintaohjelma*	Allergeenia joutuu tuotteeseen, jossa sitä ei saa olla	Tunnista yliherkkyyttä aiheuttavat ainesosat (huom. myös puolivalmisteissa) – Yleisosa*, liite 3. Merkitse raaka-aineet, jos pakkausmerkinnät eivät ”näy”. Pidä yliherkkyyttä aiheuttavat raaka-aineet selvästi erillään muista raaka-aineista. Sulje avatut pakkaukset tiiviisti käytön jälkeen. Huolehdi laitteiden ja työtasojen huolellisesta puhdistuksesta käytön jälkeen. Suunnittele valmistus ja käsittely niin, ettei ristikontaminaatiota synny (ajojärjestys, työvälineet, ihmiset). Jos epäilet yliherkkyyttä aiheuttavien ainesosien joutumista ”väärin” tuotteisiin, estä näiden pääsy markkinoille. Jos ne ovat jo markkinoilla, tee takaisin veto.
Viipalointi	Tuotteen kontaminoituminen laitteista	Hyvä työskentelyhygienia. Laitteiden säännöllinen puhdistus. Terien desinfiointi. Jos tuotteessa on ongelmia (homehtumista), tarkenna puhdistusta (puhdistusohjetta) ja lisää desinfiointiheyttä tai vaihda desinfiointiainetta.

* http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

5.4 Kermakakkuprosessin hallinta

Prosessivaihe	Vaarat	Hallintakeinot
Raaka-aineiden vastaanotto – helposti pilaantuvat tuotteet	Liian korkeasta lämpötilasta tai tuotteen vanhenemisesta johtuva mikrobikasvu.	Tarkista pakkausten kunto ja tuotteiden päiväykset. Katso olivatko tuotteet oikeanlämpöisiä (mittaa lämpötila tarvittaessa – lämpötilat lainsäädännöstä). Vie kylmävarastoon viipymättä. Jos tuotteen lämpötila on liian korkea, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä.
Kylmävarastointi, raaka-aineet ja puoli-valmisteet	Liian korkeasta lämpötilasta tai tuotteen vanhenemisesta johtuva mikrobikasvu.	Säännöllinen kylmätilojen lämpötilan valvonta (jatkuva seuranta ja säännöllinen kirjaus joko automaattisesti tai käsin). Varaston kierron valvonta. Itse valmistettujen täytteiden ja avattujen pakkausten käyttöajan määrittely ja noudattaminen. Säilytys suljetuissa/suojatuissa astioissa. Laitteiden säännöllinen huolto ja puhtaanapito. Jos varaston lämpötila on kohonnut, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä (esim. nopeutettu kierto/käyttökohteen valinta/hävitys).
Pakkasvarastointi		Säännöllinen kylmätilojen lämpötilan valvonta (jatkuva seuranta ja säännöllinen kirjaus joko automaattisesti tai käsin, pakasteiden lämpötila < -18°C). Varaston kierron valvonta. Laitteiden säännöllinen huolto ja puhtaanapito. Jos lämpötila on liian korkea, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä (esim. nopeutettu kierto/käyttökohteen valinta/hävitys).
Allergeenien hallinta Kts. myös Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontasuunnitelma – Yleisosa / Allergeenien hallintaohjelma*	Allergeenia joutuu tuotteeseen, jossa sitä ei saa olla	Tunnista yliherkkyyttä aiheuttavat ainesosat (huom. myös puolivalmisteissa) – Yleisosa, liite 3.* Merkitse raaka-aineet, jos pakkausmerkinnät eivät ”näy”. Pidä yliherkkyyttä aiheuttavat raaka-aineet selvästi erillään muista raaka-aineista. Sulje avatut pakkaukset tiiviisti käytön jälkeen. Huolehdi laitteiden ja työtasojen huolellisesta puhdistuksesta käytön jälkeen. Suunnittele valmistus ja käsittely niin, ettei ristikontaminaatiota synny (ajojärjestys, työvälineet, ihmiset). Jos epäilet yliherkkyyttä aiheuttavien aines-osien joutumista ”väärin” tuotteisiin, estä näiden pääsy markkinoille. Jos ne ovat jo markkinoilla, tee takaisin veto.
Sahaus ja kakun kokoaminen	Mikrobikontaminaatio likaisista työvälineistä tai ihmisistä	Käytetään vain puhtaita työvälineitä – pesujen ohjeistus ja valvonta. Hygieeniset työtavat – käsihygieniat. Minimoidaan helposti pilaantuvien tuotteiden pitäminen huoneenlämmössä.
Jäädytys	Liian hitaasta jäätymisnopeudesta johtuva mikrobikasvu	Älä ylitäytä jäädytyskylmiötä. Varmista, että tuote jäätyy halutulla nopeudella eikä tuotteen laatu heikkene. Laitteiden säännöllinen huolto ja puhtaanapito. Jäädystytilan lämpötilan seuranta.
Täytteiden valmistus	Kontaminoituminen likaisista työvälineistä tai työntekijöistä. Massan lämpenemisestä tai liian pitkästä säilytyksestä johtuva mikrobikasvu	Käytetään vain puhtaita työvälineitä – pesujen ohjeistus ja valvonta. Hygieeniset työtavat – käsihygieniat. Valmistetaan täytteitä käyttötärpeen mukaan. Säilytys kylmässä. Minimoidaan helposti pilaantuvien tuotteiden pitäminen huoneenlämmössä.
Koristelu		Käytetään vain puhtaita työvälineitä – pesujen ohjeistus ja valvonta. Hygieeniset työtavat – käsihygieniat. Minimoidaan helposti pilaantuvien tuotteiden pitäminen huoneenlämmössä. Koristemarjojen huolellinen valinta.
Valmiin kakun kylmävarastointi	Liian korkeasta lämpötilasta tai tuotteen vanhenemisesta johtuva mikrobikasvu.	Säännöllinen kylmätilojen lämpötilan valvonta (jatkuva seuranta ja säännöllinen kirjaus joko automaattisesti tai käsin). Varaston kierron valvonta. Varaudu sesonkitilanteisiin esim. laskemalla varaston lämpötilaa. Jos varaston lämpötila on kohonnut, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä (esim. nopeutettu kierto/käyttökohteen valinta/hävitys).
Kuljetus	Liian korkeasta lämpötilasta johtuva mikrobikasvu.	Riittävän alhainen tuotteen lähetyslämpötila (< 8°C). Kylmäkuljetus tai muuten varmistettava, ettei tuotteen lämpötila nouse niin paljon, että mikrobiologinen laatu heikkenee (kylmämatot, -laatikot, -osastot).

* http://www.etl.fi/haccp/ElintarviketeollisuusHACCP_Yleisosa.pdf

5.5 Lihariisipasteija/karjalanpiirakkaprosessin hallinta

Prosessivaihe	Vaarat	Hallintakeinot
Raaka-aineiden vastaanotto - helposti pilaantuvat tuotteet	Liian korkeasta lämpötilasta tai tuotteen vanhenemisesta johtuva mikrobikasvu.	Tarkasta pakkausten kunto ja tuotteiden päiväykset. Katso olivatko tuotteet oikeanlämpöisiä (mittaa lämpötila tarvittaessa – lämpötilat lainsäädännöstä). Vie kylmävarastoon viipymättä. Jos lämpötila on liian korkea, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä.
Kylmä- ja pakkasvarastoinnin lämpötilanhallinta (raaka-aineet ja tuotteet)	Liian korkeasta lämpötilasta tai tuotteen vanhenemisesta johtuva mikrobikasvu.	Säännöllinen kylmätilojen lämpötilan valvonta (jatkuva seuranta ja säännöllinen kirjaus joko automaattisesti tai käsin, pakasteiden lämpötila < -18°C). Varaston kierron valvonta. Laitteiden säännöllinen huolto ja puhtaanapito. Jos lämpötila on liian korkea, merkitse tuotteet, arvioi kunto ja tee päätös niiden käytöstä (esim. nopeutettu kierto/ käyttökohteen valinta/hävitys).
Täytteen valmistus ja sen käytön hallinta	Kylmäsäilytystä vaativat raaka-aineet liian pitkään lämpimässä. Vanhentuneen raaka-aineen käyttö Riisin/lihariisimassan liian hidas jäähdytys Kontaminoituminen laitteista tai työntekijöistä Täytettä varastoitaessa varaston lämpötila kohoaa Varaston kierto ei toimi Linjarikkojen yhteydessä täytteen lämpenemisestä johtuva mikrobikasvu	Täytettä valmistetaan käyttöä vastaavat määrät tai se jäähdytetään ja varastoidaan kylmässä. Varaston FiFo-seuranta. Jäähdytysnopeuden valvonta on myös kriittinen piste (kriittinen hallintapiste, CCP tai hallintapiste). Yleiset hygieeniset työtavat, puhtaanapito-ohjelma ja sen toteutuksen valvonta. Kunnossapito-ohjelma. Varaston kierron valvonta. Linjarikon yhteydessä täyte kylmään ja kunnan arviointi ennen uudelleenkäyttöä.
Voitelu ja koristelu Allergeenien ristikontaminaatio	Lämpötilan noususta aiheutuva mikrobikasvu Kontaminoituminen työntekijöistä (S. aureus) tai likaisista työvälineistä	Munamassaa tuodaan tuotantotiloihin/tehdään kulutuksen mukaan. Huolellinen työskentelyhygienia. Puhdistusohjelma ja sen toteuttamisen valvonta. Allergeenien hallintaohjelma (kts. Yleisohje 5.6)
Pakastus	Lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu – lähinnä laiterikkojen yhteydessä	Pakastuslämpötilojen seuranta ja hälytysrajat. Tuotteille määritetty valmistusolosuhteet. Toimintaohjeet laiterikkojen yhteydessä • erän merkitseminen • päätös erän käytöstä Kunnossapito-ohjelma. Laitteiden riittävä teho. Sulatusten huomioon ottaminen valmistusohjelmissa.
Kuljetus	Lämpötilan noususta johtuva mikrobikasvu – lähinnä laiterikkojen yhteydessä	Kuljetusliikkeen valinta – omavalvonnan tarkastus. Kuljetustuskaluston lämpötilaseuranta • kuljetusliikkeen tai oma piirturi/loggeri • datan tulkinta Ohjeet laiterikkojen yhteydessä • vara-auton hankinta Tuotteen lämpötilan tarkastus ja kunnan arviointi.
Pakasteiden kuljetus		KTM asetus 101/2006 http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/2006010

LIITE 1

Tuotteiden jaottelu

Leipomoteollisuuden tuotteet voidaan yksinkertaisesti ryhmitellä seuraavasti:

1. SÄILYVÄT TUOTTEET

Ruokaleipä
Kahvileipä, pikkuleivät
Kääretortut
Kahvikakut

2. HELPOSTI PILAANTUVAT TUOTTEET

Piirakat, pasteijat yms.
Voileipäkakut, kolmioleivät yms.
Konditoriatuotteet

Helposti pilaantuvia piirakoita ja pasteijoita valmistetaan myös einesteollisuudessa.

LIITE 2

Tuotekuvausmalli: tuotteen ja sen käyttötarkoituksen kuvaus

■ LEIPÄLINJA

Lihariisipasteija

Valmistus- ja lisäaineet: vehnä jauho, kasviöljy, vesi, jauheliha 8 % (sika, nauta), keitetty riisi, keitetty ohra, kananmuna, mausteseos [mm. sipuli, valkosipuli, mauste- ja valkopippuri, muskotti, korianteri, liperinjuuri, sinappi, selleri, kurkuma], soijaproteiinivalmiste, arominvahvenne (E 621), perunakuitu, maissitärkkelys, väri (E 150a) ja suola (0,7 %).

Mikrobiologinen seurattava laatu

kokonaiset, hiivat ja homeet, koliformit ja B. cereus

Paistolämpötila

(200°C), kuumennusaika (20 min)

Säilyvyysaika

(6 kk, -18°C, raakapakaste)
(kypsä tuote 1 vrk, huoneenlämpö)
Tuotetiedot kuvattu erillisessä liitteessä (esim. Sinfos)

Pakkaaminen

Muovipussi, laatikko (raakapakaste)
Irto/muovilaatikko (kypsä tuote)

Myyntialue

pääkaupunkiseutu

Myyntipaikka

keskusliikemyynti (raakapakaste), vähittäismyynti (kypsä)

Kuljetusväline:

pahvilaatikko/lava, pakasteauto (raaka-pakaste)
leipomolaatikko, auto (kypsä)

Maksimi kuljetusaika: 3 h

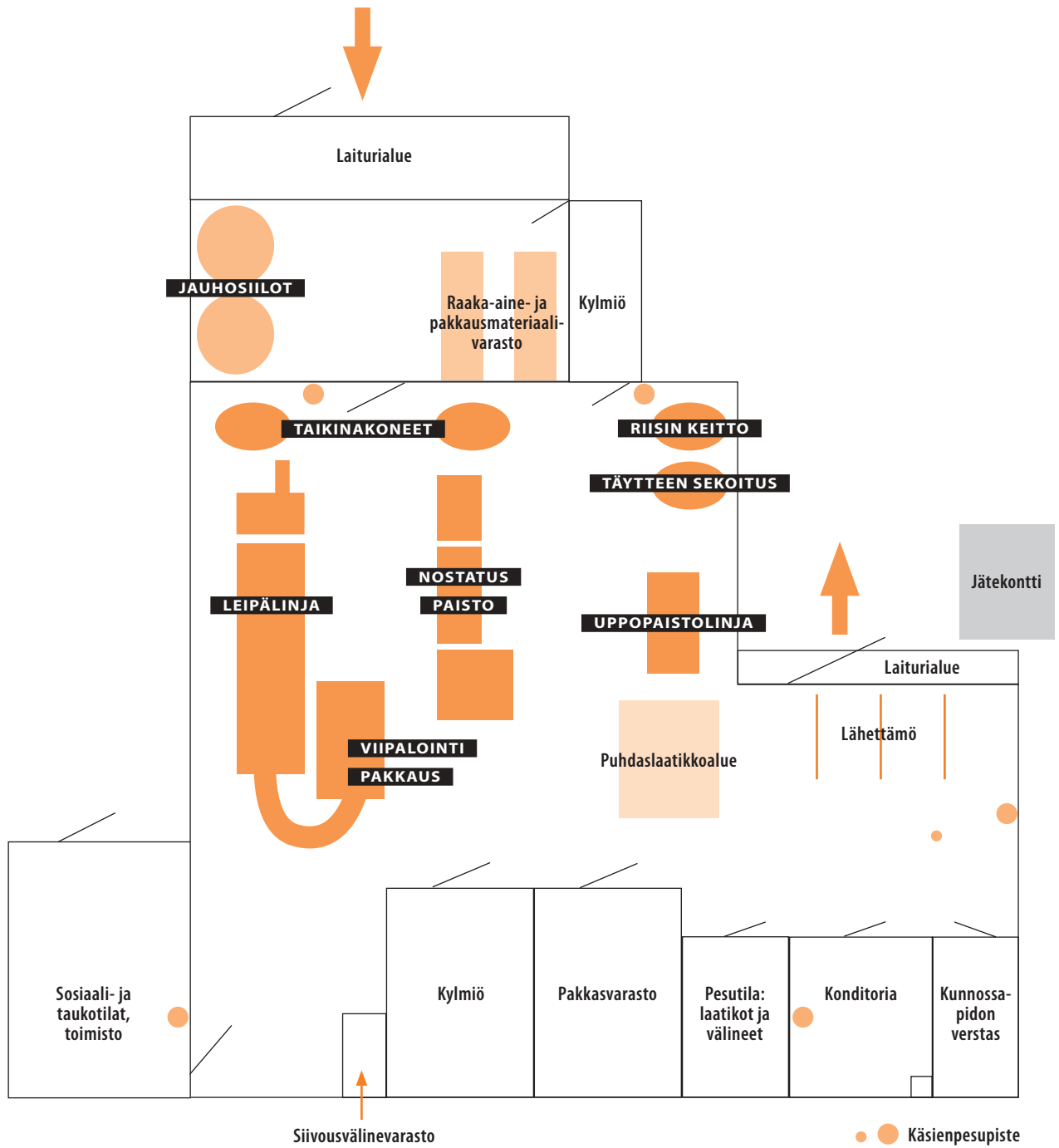
Kuluttajaryhmä

Tuote on tarkoitettu yleiseen kulutukseen

Tuotteen käyttötapa

Tuote paistetaan ennen myyntiä (raakapakaste)
Tuote syödään sellaisenaan (kypsä)

Leipomon pohjapiirros – esimerkki

Yhteenvedo kriittisestä hallintapisteestä

KRIITTINEN HALLINTAPISTE: KUUMENTAMINEN

Kriittiset rajat	Seuranta			
	Mitä, missä	Miten	Tiheys	Kuka
METALLINPALJASTUS – METALLIESINEET EIVÄT LÖYDY				
Paljastin tunnistaa määritellyt testikappaleet eli tuotteessa ei ole metallia	Paljastimen toiminnan varmistus	Aja testikappaleet paljastimen läpi Kirjaa tulos vuororaporttiin Jos laite ei tunnista testi-kappaletta, ilmoita työnjohtajalle	Vuoron alussa ja sen jälkeen Kerran 4 tunnissa	Pakkaamon työntekijä

Korjaavat toimenpiteet	Todentaminen*	HACCP-asiakirjat
1) Ohjaa tulevat tuotteet sivuun ja aseta ne karanteeniin 2) Eristä edellisen tarkastuksen jälkeen ajatut tuotteet 3) Korjaa paljastin 4) Aja karanteenissa olleet tuotteet paljastimen läpi 5) Selvitä syy paljastimen rikkoutumiseen	Työnjohtaja tarkastaa vuororaportin joka vuoron päätteeksi ja merkitsee siihen nimikirjaimensa Linjan sisäinen toiminnan tarkastus (auditointi) vähintään kerran vuodessa	Vuororaportti Auditointiraportti Poikkeamaraportti, jossa kommentti, mitä tuotteille tehtiin

Täyttöohje

- 1) Kriittinen hallintapiste sekä sanallisesti että numeroin (esim. CCP 1, kuumennus)
- 2) Kriittisessä hallintapisteessä oleva biologinen, kemiallinen tai fysikaalinen vaara, jota estetään, poistetaan tai vähennetään hyväksyttävälle tasolle.
- 3) Kriittinen raja merkitään numeroin (esim. lämpötila, aika, pH) tai aistinvaraisen arvioinnin osalta sanallisesti. Tähän kohtaan merkitään myös mahdollinen tavoiteraja.
- 4) Sarakkeeseen merkitään seurannan suorittaja, seurattava asia, seurantatapa, seurantapaikka, seurannan määrä ja tiheys sekä mahdollinen poikkeamasta ilmoittaminen.
- 5) Sarakkeeseen merkitään kaikki korjaavat toimenpiteet kuten poikkeaman korjaaminen, poikkeaman syyn selvittäminen ja poistaminen, tuotteeseen kohdistuvat toimenpiteet, poikkeaman toistumisen estäminen ja korjaavien toimenpiteiden suorittaja sekä mahdollinen korjaavista toimenpiteistä ilmoittaminen. Tähän kohtaan merkitään myös mahdollisen tavoiterajan ylityksen aiheuttamat toimenpiteet.
- 6) Sarakkeeseen merkitään todentamisen suorittaja, todentamistapa, todentamisen määrä ja tiheys sekä tarvittaessa todentamispaikka.
- 7) Seurannassa, korjaavissa toimenpiteissä ja todentamisessa syntyneet asiakirjat (esim. käytettävien lomakkeiden nimet).

KRIITTINEN HALLINTAPISTE (LOMAKEMALLI)

Kriittiset rajat	Seuranta			
	Mitä, missä	Miten	Tiheys	Kuka

Korjaavat toimenpiteet	Todentaminen*	HACCP-asiakirjat

Yhteenveto hallintapisteestä

HALLINTAPISTE: VASTAANOTTO

Vaara	Kriteerit	Toiminta			
		Mitä, missä	Miten	Tiheys	Kuka
VASTAANOTTO					
Mikrobiologinen	Vastaako raaka-aine sovitut ominaisuuksia	Tarkastetaan: laatukriteerit, aistinvarainen laatu, lämpötila, pakkausmerkinnät, päivämäärä.	Tarkastus kirjataan erilliselle vastaanottolomakkeelle tai esim. rahtikirjaan.	Jokainen saapuva erä tarkastetaan.	Tehtävästä vastaava
Kemiallinen • Kts. vaaranarviointi	Lämpötila mitataan helposti pilaantuvista elintarvikkeista.			Kirjataan helposti pilaantuvien tuotteiden lämpötila vähintään kerran kahdessa viikossa.	
Fysikaalinen • Epäpuhtaudet, vierasesine	Pakkausmerkinnät ovat määräysten mukaiset.			Havaitut poikkeamat ja tehdyt korjaustoimenpiteet kirjataan aina.	

Korjaavat toimenpiteet

Todentaminen*

HACCP-asiakirjat

Palaute toimittajalle ja omavalvonnasta vastaavalle. Mikäli tavaraerät ovat määräysten vastaisia tai eivät muuten täytä laatuvaatimuksia, niitä ei oteta vastaan. Tapauskohtaisesti harkitaan käyttötarkoituksen muuttamista tai tuotteen myyntiajan lyhentämistä.	Tarkastaminen on osa omavalvonnan arviointia Tarkastetaan toiminta ohjeeseen nähden.	Tarkastuslomake (rahtikirja) Lämpötila, kirjanpito
--	---	---

Kaikista hallintapisteistä ja niiden todentamisesta ei ole tarpeellista tehdä lomakkeita ja seurantaa. Vastaanottotarkastus ja kylmätilojen lämpötila ovat sellaisia hallintapisteitä, joita tulee seurata.

Yhteenveto hallintapisteestä (lomakemalli)

HALLINTAPISTE: _____ Toiminta

Vaara	Kriteerit	Mitä, missä	Miten	Tiheys	Kuka

Vaara

Korjaavat toimenpiteet

Todentaminen*

Asiakirjat

--	--	--	--

HACCP-pohjaisen omavalvonnin arviointilomake*

ARVIOINNIN OSAT **

Tarkastetaan	Tarkastuksen tulos***		
OMAVALVONNAN TUKIJÄRJESTELMÄ			
LAINSÄÄDÄNTÖ			
Lainsäädännön vaatimusten huomioiminen, kuvaukset, työohjeet ja kirjanpito Suositus: Tarkastus tehdään kerran vuodessa – kerran kolmessa vuodessa yrityksen laajuuden mukaan	Lainsäädännön vaatimusten huomioimisen tarkastaminen • kuvausten ja työohjeiden tarkastaminen	Kirjanpidon tarkastaminen	Muutostarpeen arviointi tuote- ja laatutietojen, kuten analyysitulosten perusteella
HENKILÖKUNTA			
Henkilökohtaista hygieniää ja työtapoja koskevat ohjeet ja niiden valvonta			
Työntekijöiden terveydentilan seuranta			
Henkilökunnan koulutus			
PUHTAANAPITO JA KUNNOSSAPITO			
Puhtaanapito-ohjelma ja seuranta			
Haittaeläintorjunta			
Jätehuolto-ohjelma			
Kunnossapito-ohjelma			
TUOTTEET			
Tiedot raaka-aineista			
Veden ja jään laadun seuranta			
Tiedot tuotteista			
Tuotetutkimusten huomioon ottaminen näytteenottosuunnitelmassa			
Jäljitettävyys (mm. erämerkinnät)			
Tiedottamis- ja takaisinvetosuunnitelma			
Pakkausmateriaalin elintarvikekelpoisuus			
Pakkausmerkintöjen oikeellisuus			
Kylmäketjun hallinta			
Kuljetusten seuranta			
Omavalvonta-asiakirjojen säilytys			
HALLINTAPISTEET			
Valittujen hallintapisteiden (CP-pisteiden) valvontatoimenpiteiden tarkastus	Työohjeiden tarkastaminen	Toiminnan tarkastusten tulosten läpikäynti	Muutostarpeen arviointi (mm. tuote- ja laatutietojen, kuten analyysitulosten perusteella) ja tehtävät korjaukset
Esim. • Raaka-aineiden vastaanotto • Kylmävarastointi • Täytteen valmistus ja sen käytön hallinta • Kananmunan ja kananmunamassan käsittely • Jäähdytys • Jäädytys • Pakastus • Viipalointi			

HYVÄN TUOTANTOTAVAN OHJEET			
Hyvien käytäntöjen ohjeiden/työohjeiden noudattaminen 1) tuotteita valmistettaessa • Kuten tuotetietojen hallintaohjelma (mm. reseptit, punnitukset, suolan ja lisäaineiden oikea käyttö, allergeenit, muuntogeeniset aineet, pakkausmerkinnät	Kuvausten ja työohjeiden tarkastaminen	Toiminnan tarkastusten tulosten läpikäynti	Muutostarpeen arviointi (mm. tuote- ja laatutietojen, kuten analyysitulosten perusteella) ja tehtävät korjaukset
2) tuotantoympäristössä • Uppopaistorasvaproessin hallinta • Kanamunan ja kananmunamassan käytön hallinta • Helposti pilaantuvien täytteiden, kuten lihariisitäytteen valmistuksen ja konditoriatuotteiden täytteiden hallinta • Kylmä- ja kuiva-ainetilöjen hallintaohjelma • Kuumentamalla valmistettujen helposti pilaantuvien puolivalmisteiden ja valmiiden tuotteiden jäähdytyksen hallinta			

HACCP

Arvioidaan **Arvioinnin tulos**

MUUTOSTARPEET	
HACCP-pohjaisen omavalvonnan muutostarpeet: Arvioidaan onko tapahtunut sellaisia muutoksia (kts. Elintarviketeollisuuden HACCP-pohjainen omavalvontaohje – Yleisosa 3.4), jotka ovat edellyttäneet omavalvonnan muuttamista, kuten esimerkiksi uusi linja	Reagoinnit omavalvonnan muutostarpeisiin

YLEINEN HACCP-OHJEISTUS

Arvioidaan, onko suunnitelma kaikista seitsemästä HACCP-vaiheesta ja onko toimittu suunnitelman mukaan • vaaran arviointi • kriittiset hallintapisteeet • kriittiset rajat • seurantatapa • korjaavat toimenpiteet • todentamistapa • HACCP-asiakirja tai muu dokumentaatio	Suunnitelma • vaaran arviointi _____ • kriittiset hallintapisteeet _____ • kriittiset rajat _____ • seurantatapa _____ • korjaavat toimenpiteet _____ • todentamistapa _____ • HACCP-asiakirja tai muu dokumentaatio _____ Tuotteiden turvallisuuteen liittyvä vaaratietojen päivitys tehty vuosittain	Toiminta • _____ • _____ • _____ • _____ • _____ • _____ • _____ • _____ pvm _____
--	--	---

KRIITTISET HALLINTAPISTEET

Työ- ja toimintaohjeet	Muutostarpeen arviointi tuote- ja laatutietojen, kuten analyysitulosten perusteella
Poikkeamaraportit	
Todentaminen	
Korjaavat toimenpiteet	

* Tämä lomake on esimerkki asioista, joita arvioinnissa tarkastetaan.

** Lomakkeessa mainittujen ohjelmien ja analyysien lisäksi voi tuotekohtaisesti olla muita tarkastettavia asioita tai muita tarpeellisia analyysieja raaka-aineesta, prosessista tai lopputuotteesta, joita tulee tarkastella arvioinnissa.

*** Tarkastuksen päivämäärä, suorittaja ja tarkastuksen tulos.

Tarkastetaan, että tilat täyttävät rakenteista, tiloista ja laitteista annetut vaatimukset.

Ohjelmista kirjataan, että ohjelma on olemassa ja että toiminta on sen mukaista tai luetellaan havaitut epäkohdat.

Leipomon omavalvonnin arviointilomake

Tämä lomake on alun perin Elintarvikeviraston suunnittelema leipomojen omavalvontaa varten

Tarkastajan nimi ja puhelinnumero	Päivämäärä
Kunta tai kuntayhtymä	Lääni
Leipomon nimi ja osoite	Yhteyshenkilön nimi ja puhelinnumero

Tuotevalikoima ☐ Ruokaleipä ☐ Kahvileipä Helposti pilaantuvat tuotteet ☐ Piirakat, pasteijat yms. ☐ Voileipäkakut, kolmioleivät yms. ☐ Konditoriatuotteet	Omavalvonta perustuu HACCP-järjestelmään ☐ Kyllä ☐ Ei Tarkastuspisteet: Leipomon nimeämät GMP-pisteet: Leipomon nimeämät kriittiset hallintapisteet:
Omavalvontasuunnitelma on päivitetty? ☐ Kyllä, säännöllisesti, viimeksi: ____/____ ____ ☐ Kyllä, tarvittaessa, viimeksi: ____/____ ____ ☐ Ei ole päivitetty	
Onko leipomo arvioinut omavalvontansa toimivuutta? ☐ Kyllä, viimeksi: ____/____ ____ ☐ Ei	Vastuuhenkilöt ☐ On nimetty ☐ Ei ole nimetty

Omavalvonnin toimivuuden tarkastus

1. Raaka-aineiden vastaanotto	Valvonta kuvattu suunnitelmassa			Kirjaukset tehty			Merkintä korjaavasta toimenpiteestä tehty	
	on	osittain	ei	on	osittain	ei	on	ei
1.1 Lämpötilojen tarkastus							-	-
1.2 Päiväysmerkintöjen tarkastus				-	-	-	-	-
1.3 Aistinvarainen tarkastus				-	-	-	-	-
1.4 Gm-raaka-aineet, asiakirjojen tarkastus				-	-	-	-	-

2. Varastointi	Valvonta kuvattu suunnitelmassa			Kirjaukset tehty			Merkintä korjaavasta toimenpiteestä tehty	
	on	osittain	ei	on	osittain	ei	on	ei
2.1 Lämpötilojen tarkastus				-	-	-	-	-
• kylmävarastot								
• pakastevarastot ja pakastimet								
2.2 Ristikontaminaation estäminen				-	-	-	-	-
2.3 FI-FO-periaatteen toteuttaminen				-	-	-	-	-

3. Valmistus	Valvonta kuvattu suunnitelmassa			Kirjaukset tehty			Merkintä korjaavasta toimenpiteestä tehty	
	on	osittain	ei	on	osittain	ei	on	ei
3.1 Reseptien ylläpito							-	-
3.2 Raaka-aineiden käyttöönottotarkastus				-	-	-	-	-
3.3 Yliherkkyttä aiheuttavat ainesosat				-	-	-	-	-
• ristikontaminaation estäminen				-	-	-	-	-
3.4 Suolapitoisuus								
3.5 Kypsennys (helposti pilaantuvat tuotteet)								
3.6 Paiston aikana syntyvät vieraat aineet								
3.7 Uppopaistorasvan laatu								
3.8 Jäähdytys (helposti pilaantuvat tuotteet)				-	-	-	-	-
• puolivalmisteet								
• valmiit tuotteet								
3.9 Jäädytys ja pakastaminen				-	-	-	-	-
3.10 Säilyvyysaikojen määrittäminen				-	-	-	-	-
3.11 Talousveden tutkiminen (oma kaivo)								

4. Pakkaaminen ja pakkausmerkinnät	Valvonta kuvattu suunnitelmassa			Kirjaukset tehty			Merkintä korjaavasta toimenpiteestä tehty	
	on	osittain	ei	on	osittain	ei	on	ei
4.1 Reseptien ja pakkausmerkintöjen vastaavuus sekä merkintöjen oikeellisuus				-	-	-	-	-
4.2 Sisällön määrän valvonta								
4.3 Pakkausmateriaalien elintarvikekelpoisuus				-	-	-	-	-

5. Puhtaanapito ja kunnossapito	Valvonta kuvattu suunnitelmassa			Kirjaukset tehty			Merkintä korjaavasta toimenpiteestä tehty	
	on	osittain	ei	on	osittain	ei	on	ei
5.1 Siivous								
5.2 Astioiden ja välineiden pesu								
5.3 Tuhoeläintorjunta								
5.4 Jätehuolto				-	-	-	-	-
5.5 Rakenteiden kunnossapito				-	-	-	-	-

6. Henkilökunta	Valvonta kuvattu suunnitelmassa			Kirjaukset tehty			Merkintä korjaavasta toimenpiteestä tehty	
	on	osittain	ei	on	osittain	ei	on	ei
6.1 Hygieniaosaaminen							-	-
6.2 Perehdyttäminen							-	-
6.3 Työhöntulotarkastukset							-	-
6.4 Salmonellatutkimukset							-	-

7. Muuta	Valvonta kuvattu suunnitelmassa			Kirjaukset tehty			Merkintä korjaavasta toimenpiteestä tehty	
	on	osittain	ei	on	osittain	ei	on	ei
7.1 Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma				-	-	-	-	-
• pintapuhtausnäytteet								
• elintarvikenäytteet								
7.2 Takaisinvetosuunnitelma								
7.3 Kuljetuksen omavalvonta								
7.4 Asiakaspalautteen käsittely								
7.5 Asiakirjojen säilytys				-	-	-	-	-
7.6 Ulkopuoliset vierailijat				-	-	-	-	-

Tarkastuksessa havaitut puutteet:

Tarkastajan toimenpiteet

- Ei toimenpiteitä
- Neuvonta ja ohjaus, suullinen kehotus
- Kirjallinen kehotus

Määräaika korjauksille: ____/____ 20____ mennessä

Korjaukset tarkistettu: ____/____ 20____

Aika ja paikka

Leipomon edustajan allekirjoitus

Tarkastajan allekirjoitus

Nimenselvennys

Nimenselvennys

Kun lomaketta käytetään yrityksen omassa omavalvonnan arvioinnissa, ei kirjallisia kehotuksia tarvitse kirjata ja korjauksille asetettu määräaika on suositus.

Näytteenottosuunnitelma

- Suunnitelman mukainen omavalvontanäyte
 Projektitutkimus Uusintanäyte* Valitusnäyte** Muu, mikä _____

Yritys _____ Y-tunnus _____

Osoite _____

Vastuhenkilö _____ Puhelin _____

Tutkimuslaboratorio _____ Näytteenottaja _____

Näytteenottopäivämäärä ____/____ - ____/____ 20____ ennalta sovittuna ei ennalta sovittuna aikana

AISTINVARAINEN JA MIKROBIOLOGINEN TUTKIMUS

ELINTARVIKENÄYTTEET

	Näyte	Analyysit	Kuinka usein
Raaka-aineet			
Puolivalmisteet			
Valmiit tuotteet			
Vesi- ja jäänäytteet			

PUHTAUSNÄYTTEET

____ kpl ____ krt/v	Kohde	Analyysit	Kuinka usein
Astiat			
Työvälineet			
Laitteet			
Työpinnat			

KEMIALLINEN TUTKIMUS

____ kpl ____ krt/v	Näyte	Analyysit	Kuinka usein
Uppopaistorasva			
Ruokaleivän suolapitoisuus			
Muu			

FYSIKAALINEN TUTKIMUS

____ kpl ____ krt/v	Näyte	Analyysit	Kuinka usein
Pakattujen tuotteiden punnitukset			

Muuta _____

Leipomon toimenpiteet*** _____

* Otetaan laboratoriotutkimuksiin tarvittaessa; esim. ruokamyrkytyspäilyssä

** Jos tutkimuksessa on näytteen laatu todettu huonoksi, otetaan uusintanäyte tehdyn korjaustoimenpiteen jälkeen

*** Ne toimenpiteet, joihin yrityksessä ryhdyttiin huonojen näytetulosten johdosta; pvm, näyte ja toimenpide voidaan kirjata joko näytteenottosuunnitelmaan tai erilliseen näytteiden tuloskoosteeseen. Jos näytetulokset ovat aina olleet hyviä, voidaan tähän kohtaan kirjata omavalvonnasta arvioinnin yhteydessä (vuosiarvioinnissa), että omavalvontanäytetulokset on tarkastettu ja että ne eivät ole aiheuttaneet toimenpiteitä.